

Jotich E Pinyruoth

Yangruok

Jo-Grik - Jo-Sofis

Kaka higa mar 400 kapok Kristo obiro, jo sofis, ma gin chwo ma ne nigi mich maduong' kendo ma ne nigi lony e loso gik moko mondo ji oyie, ne wuotho e boma ka boma ka gichulgi mondo giter wechegi.

"e nus mar ariyo mar higni mag 500 BC, ahinya ahinya e Athens, "josofist" ne obiro nyiso klas mar joma nigi riekoma ne wuotho wuotho kendo ma ne puonjo somo e weche mopogore opogore, ma ne giparo kuom kaka dhok kod kit oganda chalo, kendo ne gitiyo gi weche ma ng'ato nyalo ng'ado e wigi mondo gichop dwarogi, kata mondo gijiw ji mamoko. gin gi gimoro achiel maduong' ma chaire: gimoro amora ma ne gitimo kata ma ne ok giwacho ni ging'eyo, ne gin gi ng'eyo maduong' mar weche ma ne nyalo kelo mor kata ywayo kata ywayo jowinjo."^[2]Jo-Sofis ne dhi e taon mar Athen mondo gipuonj nikech taonno ne dongo maber e kindeno. Ne en tich maber ne joma ne ong'eyo ng'ado bura maber, ma ne en gima jo-sofis mokwongo ne ng'eyo ahinya, kendo ne giyudo nying' kod mwandu ma ne gidwaro."

"Jo sofis mang'eny ne puonjo ng'eyogi kuom nengo. Nikech ber mar ng'eyo ma kamano e ngima mar oganda ma ne opong' gi weche mag Athens, jo sofis ne dwaro chudo mang'eny ahinya. Tim mar jo sofis mar penjo bedo ni nitie kod tije mag nyiseche machon kendo nono kaka polo chalo kod kaka piny ne oherogi.<2Zepa> [Wikipedia.org/wiki/Sofis](https://en.wikipedia.org/wiki/Sofis)

Jo-Rumi ma ne wuoyo

Jo-Rumi ma ne wuoyo ne chal gi Jo-Sofis ma ne gin Jo-Grik. Giduto ne gichulo nikech riekoma kod nyalo ma ne gin-go mar loso ji mondo oyie.

"Cicero ne winjo ni jalo malong'o nyaka bed ng'eyo weche mang'eny. Mondo olos weche mage mag ng'ado bura, jalo malong'o nyaka bed gi riekoma mang'eny."^[2]

"Cicero ne ochung' motegno ni wuoyo en gima duong' molooyo kwayo chik kata somo mar skol. Cicero nene okawo wuoyo kaka yo mamalo molooyo mar tich mar riekoma kendo en gino ma dwarore ahinya e ber mar piny. Kaachiel gi mago, ne oketo tije adek mag jalo e rang'iny adek mag sitael. maber molooyo kuom jogo ma ne puonjore weche mag Jo-Grik kendo ma ne tiyo kod yore mag loso weche mag Jo-Grik. bedo kama ne ok oyiene kendo sirkal mondo onyis paro ma onge chudo".^{10:10, 11.}

Rabi mag Jo-Yahudi

Jo-Rabi ne ni e chal moko kaka Jo-Sophis kod joma wacho weche, mak mana ni puonj ne gin duto kuom Tankah kod Torah. Rabi mang'eny ne dhi puonjo e sinagoge mag alwora ma rowere ma ne dwaro bedo jopuonj ne chulo mondo gibed jolup (jopuonjre) mondo gibed jopuonj kaka jopuonjgi. Ka nying' ne medore, jo-rabi moko ne odong' e kama achiel.

Joote mag Kristo

Ne gin joma opogore gi jogo ma ne opuonjore ahinya kendo ma ne nigi ng'eyo matut. Ne gilando Kristo (Wach Maber mar weche mag weche kod warruok) ma ok gikwaye pesa, kendo kinde mang'eny ne giyudo kech kendo ne giyudo masira.

Sura mar 1

Ng'ut Kristo - En Gima Tiyo

Nenore ni Muma ok chiw yore mag kinde kata kama onego watim romo kanyachiel. Kuom adier, Yesu nowacho ne dhako ma Ja-Samaria ni kama ne gidhie ne ok en gima duong'. (Johana 4:3) En ng'at ma iye, ma en chuny kata chuny ma lamo.

“Kik wawe chokruok kanyachiel kaka jomoko osebedo ka timo, to wajiwre.” (Jo-Hibrania 10:25)

“Un oganda moyier, jodolo mag ruoth, oganda maler, oganda ma en mare owuon, mondo uler ber mag ng'at ma noluongou mondo uwuok e mudho mondo udonj e lero mare miwuoro.” (1 Petro 2:9)

Gik mang'eny ondiki e wi timbe mag Jokristo mag higni mag 100 - “ji ma noluongo” mag Kristo.

- a. Ne gichiwo ahinya ne puonj mag joote. Tich Joote 2:42
- b. Ne en gi gik moko duto ma chalre. Tich Joote 2:44
- c. Ne giromo kanyachiel pile ka pile, ne gichiemo, ne gipogo gik ma ne gin-go, ne gichokore e Kolona mar Solomon. Tich Joote 5:12
- d. Jo-Yahudi ma ne gin Jo-Hibrania ma ne nigi huma ne ok ng'iyu mon ma chi liel ma ne wuoyo dho Grik, ma ne gin Jo-Yahudi ma ne owuok kuonde mopogore opogore mag piny Rumi. Tich Joote 6
- e. Oganda mar kanisa noyiero jotich ma ne dhi chiwo dwaro mag mon ma chi liel ma ne gin Jokristo ma ne gin Jo-Grik. Tich Joote 6
- f. **Oiki**Stefano kendo ne oywak ahinya nikech en. Tich Joote 7
- g. Ne osiko ka en ng'at ma nigi yie e seche ma ne itimone masira. Tich Joote 8
- h. Ka ne giring'o kuom kum, ne giweyo otgi kod joodgi ma ne ok gin Jokristo. Tich Joote 8
- i. Ka ne gichopo e pinygi manyien, ne gipuonjo Injili. Tich Joote 8:4.
- j. Omiyo, jopuonjre ne ong'ado e pache ni, ng'ato ka ng'ato kaluwore gi nyalo mare, oor kony ne owete ma ne odak e piny Judea. Tich Joote 11:29-30
- k. Ji mang'eny ne ochokore kanyachiel ka gilamo. Tich Joote 12:12
- l. Ne ochoko kanisa kanyachiel mondo ondiki ripot. Tich Joote 14:27
- m. To joote kod jodongo, kaachiel gi kanisa duto, ne oneno maber mondo oyier chwo kuomgi kendo oorgi Antiokia gi Paulo kod Barnaba. Tich Joote 15:22
- n. Ne ochoko oganda kanyachiel - oterne oboke Tich Joote 15: 31 .
- o. Jopuonjre ne ochokore kanyachiel mondo gipog mkate. Tich Joote 20:7.
- p. Ka uchokore e nying Ruoth Yesu ... uter ng'atni ne Satan mondo oketh ringre, mondo chunye (soul) oyud waruok e odiechieng' mar Ruoth. 1 Kor 5:4-5.
- q. E nyim ji duto, ng'ad ne jodongo ma timo richo. 1 Timoti 5:20

Wacho qwachi: Ka kanisa duto ne ochokore e kama achiel, chokruogegi ne gin mag ringruok ma tiyo, thuolo, ng'iyu, ng'ato ka ng'ato nyalo bedo gi ng'iyu maler, to ok en ni kinde duto ne gin e achiel.

“We wach Kristo obed e chunyu ahinya, ka upuonjore kendo upuonjore gi rieko duto, wer, zaburi, wende mag lamo, kod wende mag roho, ka un gi erokamano e chunywu ne Nyasaye. (Kol. 3:16-17)

Paro: “In” oriwo chwo kod mon ma nyalo bedo gi zaburi, puonj, wach ma ne okor, fwenyuok, kata dwoko wach. Kata kamano ok ni ji duto ne dhi bedo ka timo tijego duto. Puonjno ne otim gi “in” to ok jalendo kata jalendo moro amora ma nigi lony.

Koment: Kik ikaw duong' ma wuok kuom Nyasaye mondo iketni in iwuon.

“To e ot maduong' ok nitie mana gik ma olosi gi mula kod silva kende, to bende nitie gik ma olosi gi yien kod lowo, moko gin mag luor, moko gin mag luor. (2 Timothe 2:20-21)

“Omiyo, kokalo kuom Yesu, we mondo wabed gi misango mar pak ne Nyasaye—olemba mag dhok ma ng'ado nyinge, kendo kik wiwa wil gi timo gik mabejo kendo chiw ne jomoko, nikech Nyasaye mor gi misango ma kamago.” (Jo-Hibrania 13:15-16)

Gima owacho: “Olemo mag dhok” ok en mana wer kende.

Kanisa ma Kristo nogero en riwruok ma oik maber, to ok en riwruok ma nigi migepe mag loch kata rang’iny. En ringruok mar ji ma nigi yie, ma winjo wach kendo ma oyie ma nigi tije mopogore opogore (mich) e yo ma ringruok mar Jokristo nyalo chopoe tich mare mar manyo jogo ma oselal, rito jowetegi kendo timo tije duto ma Yesu Kristo, Wi Riwruok, nomiyogi mondo gitim. Onge ng’at ma ne ni piny kata ma malo - duto gin gik ma dwarore mondo ringruok otim maber. Ng’ato en achiel e Kristo kendo en achiel kuome kod chenro mage moloyo bedo e winjuok mar paro kod ler mar puonj moko.

“Nimar, kuom ng’uono ma omiya, awacho ne ng’ato ka ng’ato ma ni e kindu ni, kik opare ni en ng’at ma nigi huma moloyo kaka onego opar, to mondo oparre gi ritruok, kaka Nyasaye osemiyo ng’ato ka ng’ato rang’iny mar yie. machielo nikech wan gi mich (tije) mopogore opogore kaluwore gi ng’uono ma omiwa, we wati kodgi.” (Jo-Rumi 12:3-8)

Koment: “Maloyo-maloyo” - Achiel ok en gima duong’ nikech gin gi mich makende, kaka wuoyo e dhok ma ok ging’eyo maber, dhok. Tich mar chuny dhano mar ringruok ok en gima duong’ moloyo tich mar ich mare. Omiyo, tich mar Jakristo achiel ok en gima duong’ moloyo mar Jakristo machielo.

Wacho qwachi: “Tije” dwaro mag Kanisa Body opogore opogore omiyo tije opogore opogore kaluwore gi dwaro. Timo tich moro ok onego ochung’ne nyalo, somo kata tich ma ng’ato timo e piny, to onego ochung’ne dwaro mag joot ma Jokristo.

Joma ni e Kristo, ringrene, iluongogi mondo giwuok e richo mondo gidhi e tim makare, oganda ma oselokore kendo ma gin achiel kuom ringre achiel - gin gik ma ngima, ma nigi fuoni mang’eny. Opimo gi ringruok mar dhano ma nigi fuoni mang’eny ma duto tiyo e winjuok, kendo fuoni ka fuoni timo tije makende.

Omiyo, Kanisa ma Kristo nogero en ringruok mar ji ma nigi yie, ma winjo wach kendo ma nigi ng’iyo ma oik e yo ma ringruokno nyalo dongo kendo chopo tich mare kuom rito jowetegi kendo timo tije ma Kristo, Wi Kanisa, nomiyogi mondo gitim.

Kata kamano, e kanisa ma Korinto, nenore ni ne nitie ng’anjo – duto ne giwuoyo e kinde achiel, ne ok ng’ato oluwo nyawadgi, kendo ne ok gimio ng’ato luor matin.

Par ane 1 Jokorintho 14 .

“Owete, kik ubed nyithindo e parou. Bed nyithindo matindo e gik maricho, to ubed joma dongo. E Chik ondik ni, “Abiro wuoyo gi ogandani kokalo kuom dhok ma ok ong’eyo kendo kokalo kuom dhok ma ok ong’eyo, to kata kamano ok gibi winjo wachna, Ruoth owacho kamano.” ne joma ok oyie to ne joma oyie .. (ayat 20-22)

“Omiyo, ka kanisa duto ochokore kanyachiel kendo ji duto wuoyo e dhok mopogore opogore, to joma oko kata joma ok oyie odonjo, bende ok gibi wacho ni un osewuoro? kendo uler ni Nyasaye nitie adier e kindu .. (ayat 23-25)

To ang’o mabiro timore, owete? Ka uchokore kanyachiel, ng’ato ka ng’ato nigi wer, puonj, fwenyruok, dhok mopogore opogore, kata tiend wach. We gik moko duto otimre mondo oger. Ka ng’ato wuoyo e dhok mopogore opogore, mondo obed mana ariyo kata adek, kendo ng’ato ka ng’ato obed gi ng’ato ka ng’ato, kendo mondo ng’ato olok tiendgi. To ka onge ng’at ma nyalo loko wachno, ng’ato ka ng’ato kuomgi mondo oling’ e kanisa kendo owuo gi Nyasaye owuon. We jonabi ariyo kata adek owuo, to jomamoko opim gima owachi. Ka fwenyruok moro otim ne ng’at machielo ma obet kanyo, ng’at mokwongo mondo oling’. Nikech un duto unyalo lando wach achiel achiel, mondo ji duto opuonjre kendo ji duto ojiw, kendo roho mag jonabi ni e bwo jonabi. Nikech Nyasaye ok en Nyasaye mar ng’anjo, to en Nyasaye mar kuwe.(ayat 26-33)

“Kaka e kanisa duto mag jomaler, mon onego oling’ e kanisa, nikech ok oyienegi wuoyo, to onego gibed gi bwok, kaka chik bende wacho. Ka nitie gimoro ma gidwaro ng’eyo, mondo gipenj chwogi e ot, nikech en gima kelo wich kuot ne dhako wuoyo e kanisa.(ayat 33-35)

“Be wach Nyasaye ne owuok kuomu? Kata bende un kende ema wach Nyasaye osechopoe? Ka ng’ato paro ni en jaote, kata ni en ng’at ma nigi roho, mondo ong’e ni weche ma andikonu gin chik mar Ruoth Nyasaye. geng’o wuoyo e dhok mopogore opogore, to gik moko duto onego otimre e yo makare kendo e yo makare.”(ayat 36-40)

Duoko

1. E bwo gik ma kamago, Jokristo ma Korintho ne nyalo puonjore gik matin kendo mana matin, ka nitie, ma ne oger. Seche moko thoth ji ne winjo ni “tichna en gima duong’ moloyo mari anyalo _____.”
2. Ne en gima duong’ ahinya puonjo ji moloyo winjo wach.
3. Bedo gi chenro kod winjo wach en gima duong’.
4. Bedo gi ng’iyo mar Jokristo duto en gima duong’.
5. Opuonj en gima dwarore mondo ng’ato obed gi yie kendo odongo omiyo, kik iwe biro kanyachiel.
6. Luor ma ji miyogo jomoko medo bedo gi winjuok.
7. Ok nyal weyo luor mar chik kod timbe mag oganda.
8. Tim mar dhako ne ketho luor mar chwore kata ng’at machielo kuom penjo ma ne gipenjo ma ne nenore ni gin gik ma nyalo kelo pek.
9. Ok omi jomoko luor kuom temo wuoyo matek moloyogi.
10. Gik ma ne gitimo ne dwarore ni onyis hera ma ne gin-go ne jowetegi mondo ng’ato ang’ata ma ne nenogi oko ne omi Nyasaye duong’.

Tieko Rekap

“Ka ng’ato tiyo, mondo otim gi teko ma Nyasaye chiwo, mondo Nyasaye omiye duong’ e gik moko duto kokalo kuom Yesu Kristo, mondo duong’ kod teko obed mare nyaka chieng’.” (1 Petro 4:11b)

“Hera mar owete mondo odhi nyime, kik ubed gi rwak welo modhial, nikech kuom timo kamano, moko oserwako malaike ma ok ging’eyo. [Jokristo] ma ni e jela, mana kaka un e jela kaachiel kodgi, kod joma itimo negi marach, nikech un bende un e ringruok.” (Jo-Hibrania 13:1-3)

Paro: “Nyis ng’wono” en rito dwaro mag jomoko, moriwo nyaka jolendo to ok jogo ma ne puonjo wach ma opogore gi Injili mar Kristo.

Wacho qwachi: Joma “ni e jela” – nyalo bedo ni gin Jokristo ma ne oyudo masira kuom ketogi e jela nikech yiegi kuom Kristo.

“Gimoro amora ma utimo, utim gi chuny duto, kaka ne Ruoth, to ok ne dhano, nikech ung’eyo ni ibiro yudo pok kuom Ruoth kaka pok, nikech utiyo ne Ruoth Kristo.” (Jo-Kolosai 3:23-24)

“Ket timu e kind Jo-Yahudi obed ma nigi luor, mondo ka giwuoyo kuomu ni un joma richo, gine timbeu mabeyo kendo gimi Nyasaye duong’ e odiechieng’ ma ibiro limogi.”(1 Petro 2:12)

“Mogik, rit .hero jowetewagi chuny duto, nikech hera oumo richo mang’eny. Nyis jowetewa rwako welo ma ok ubed gi ng’ur. Kaka ng’ato ka ng’ato oseyudo mich, ti kode e tiyo ne nyawadgi, kaka jorit mabeyo mag ng’wono mopogore opogore mar Nyasaye, ng’ato ang’ata ma wuoyo, kaka ng’at ma wuoyo weche mag Nyasaye; ng’ato ang’ata ma tiyo kaka ng’at ma tiyo kuom teko ma Nyasaye chiwo— mondo Nyasaye oyud duong’ e gik moko duto kokalo kuom Yesu Kristo. En mar duong’ kod teko nyaka chieng’.”(1 Petro 4:8-11)

Wacho qwachi: “Ong’ur” – “Ang’o momiyi nyaka atim kamano?” Kata, “Ok adwar to, abiro timo kamano nikech ting’.” “Mich mar tiyo” – iyudo gimoro ma ibiro tiyogo mondo okony jomoko.

“Ka ng’ato ok rit (rito) jowetene owuon, ahinya-ahinya jooode ma machiegni, osedagi yie kendo en ng’at marach moloyo ng’at ma ok oyie.” (1 Timothe 5:8)

“Din maler kendo maongee ng’ol kaluwore gi Nyasaye Wuoro en ma: rito nyithindo ma onge jonyuol kod mon ma chi liel ma yudo masira, kendo rito ng’ato mondo kik obed gi ng’ol mar piny.” (Yakobo 1:27)

“Nimar Nyasaye ok en ng’at ma ok kare mondo otamre weyo tich ma utimo kod hera ma unyiso kuom nyinge kuom tiyo ne jomaler, kaka pod utimo nyaka sani. Kendo wadwaro ni ng’ato ka ng’ato kuomu onyis chir ma kamano mondo obed gi adier chuth mar geno nyaka giko.” (Jo-Hibrania 6:10-11)

“Kik waol e timo maber, nikech e kinde mowinjore wabiro ng’iewo cham ka ok waol. Omiyo, kaka wan gi thuolo, we watim maber ne ji duto, ahinya ne jogo ma gin jo ot mar joyie.” (Jo-Galatia 6:9-10)

Penjo

1. Muma nyiso kama onego wachokore kanyachiel kod kinde ma onego wachokoree.
Adier ___ Miriambo ___
2. Mich mar puonjo en gima duong’ molooyo chiwo paro.
Adier ___ Miriambo ___
3. Kido mar rwako welo en bedo gi ji mondo gibed gi osiep kendo gibed gi chiemo.
Adier ___ Miriambo ___
4. Jokristo duto yudo mich mar tiyo .
Adier ___ Miriambo ___
5. Dini maler en neno dwaro mag joma ochando ma ok nyal ritogi giwegi.
Adier ___ Miriambo ___

Chasula mar 2

Joma Nyasaye Kodho Injili

Kristo dwaro ni wach maber oland ne dhano duto. E odiechieng’ Pentekost jogo ma ne oneno gi wang’gi, ma gin joote, ne gin jogo ma ne okwongo lendo Injili.

“To kuom adier, Nyasaye oseloso fuoni mag ringruok, fuoni ka fuoni kaka ne odwaro ni obed. Ka dine gin fuoni achiel, ringruok ne dhi bedo kanye? Kaka en, nitie fuoni mang’eny, to ringruok achiel. Wang’ ok nyal wacho ne lwedo ni, “Ok adwarri!” nenore ni gin gik ma nigi teko matin molooyo gin gik ma dwarore ahinya, kendo fuoni ma waparo ni ok gin mag luor ahinya, wamiyogi luor makende. Kendo fuoni ma ok nyal nyiso luor, wamiyogi luor makende, to fuoni magwa ma nyalo nyisore ok dwaro ni otimnegi luor makende To Nyasaye osemiyo fuoni mag ringruok kanyachiel kendo osemiyo fuoni mag ringruok luor maduong’ mondo kik obed ni nitie, ng’ato ka ng’ato onego opar maromre kuom ng’ato ka ng’ato, ng’ato ka ng’ato yudo masira kaachiel gi ng’ato ka ng’ato.”(1 Kor 12:18-26)

“Nimar kuom ng’uono ma omiya, awacho ne ng’ato ka ng’ato kuomu niya: Kik upare ni un gi ng’at ma malo molooyo kaka onego upare, to uparre gi ng’eyo makare, kaluwore gi yie ma Nyasaye omiyou. en mar jomoko duto. Wan gi mich mopogore opogore, kaluwore gi ng’wono ma omiwa. mondo otel gi kinda, ka en mar nyiso ng’uono, mondo otim gi mor.” (Rumi 12:3-8)

“Ka osedhi malo, ne otero jogo ma ne otwe, kendo nomiyo dhano mich,’ Ne odhi malo, to ang’o ma ok en ni en bende nodhi piny mokuongo nyaka e piny piny? jolendo mag wach maber, to moko [kaka] jokwath kod jopuonj, mondo jomaler obed mowinjore, mondo gibed tich mar konyo ji, mondo giger ringre Kristo.” (Ef 4:10-13)

“Ng’at ma ne olor, en owuon mane oidho malo moloyo polo duto, mondo opong’ piny duto, en e ma ne omiyo moko mondo obed jooto, moko mondo obed jonabi, moko mondo obed jolendo, moko mondo obed jokwath kod jopuonj, mondo oik jo Nyasaye mondo otim tije mag tij Nyasaye, mondo wabed gi yie duto ma Kristo e ng’eyo Wuod Nyasaye, kendo ubed joma dongo, ka uchopo e rang’iny mar pong’ mar Kristo.” NIV(Ef 4:10-13)

Wacho qwachi:

- Wach mar “moko” ne oa kuom wach mar dho Grik toús ma tiende en pogruok gi.
- Mondo obed jooto “kod” jonabi “kod” jolendo (jolendo mag wach maber e dhok moko) ka wach mar “kod” oloke kowuok e wach mar dho Grik dé ma tiende en pogo pogruok mantie e kind (jooto, jonabi kod jolendo mag wach maber .
- Bedo jopuonj kod jopuonj ka wach mar “kod” oloke owuok kuom wach mar dho Grik kaí ma tiende en riwruok. Kae kai tudruok gi jopuonj gi jopuonj. – mano en jopuonj ma puonjo kata puonjo jopuonj.

Kaka de opogore, to kai tudruok, to jopuonj tudruok gi jopuonj to opogore gi tich mar jooto, jonabi kod jolendo mag wach maber. Oboke maber moloyo ne dhi bedo jopuonj ma ne puonjo kata puonjo jopuonj. Omiyo, tich mar jooto ne opogore gi tich mar jonabi, ma ne opogore gi tich mar jolendo, ma ne opogore gi tich mar jorit kod jopuonj. Kata kamano, ji duto nyalo lendo Kristo e tijgi.

Jooto

Kristo nomiyo “moko mondo obed jooto.” Jooto wuok kuom wach mar dho Grik ma iluongo ni apostólous - ng’at ma ooro gi chike, jaote, ng’at ma oket mopogre, mondo oor oko. Kaluwore gi Tich Jooto 1:21- 22 jaote mar Yesu ne en “ng’at achiel kuom jogo ma ne odhi kodwa e kinde duto ma Ruoth Yesu nodonjoe kendo wuok e kindwa, chakre e batiso mar Johana nyaka chieng’ ma ne okawe malo kuomwa - achiel kuom jogo nyaka bed gi wan janeno mar chier mare.”

“Gima ne nitie chakruok, ma wasewinjo, ma waseneno gi wang’wa, ma waseneno kendo ma wasemulo gi lwetewa, kuom wach mar ngima.”(1 Johana 1)

Wach apostólos otigodo e Ruoth Yesu mar nyiso winjruok mare gi Nyasaye, Jo-Hibrania 3:1 “Omiyo, owete maler, jogo ma nigi lwongo mar polo, pare Jaote kendo Jadolo Maduong’ mar yie marwa, Kristo Yesu.”

“To ranyisi mang’eny kod hono ne timore e kind oganda kinde ka kinde kokalo kuom lwet jooto, kendo gin duto ne gin kanyachiel e Rangach mar Solomon. Onge ng’ato kuom jomamoko ma ne nyalo donjo kodgi, to oganda ne miyogi luor maduong’ ahinya. mats, mondo ka Petro obiro, kata mana tipo mare oumo moko kuomgi, ji bende ne ochokore kowuok e mier ma ne ni machiegni gi Yerusalem, ka gikelo jotuwo kod jogo ma ne nigi jochiende ma ok ler, kendo ne gichango duto, to jadolo maduong’ ne ochung’, kaachiel gi jogo duto ma ne ni kode (ma en, jo-Saduki ma ne ni e nyim ji) jela.” (Tich Jooto 5:12-19)

“E kindeno, Ruoth Herode ne omako moko kuom jokanyo mag kanisa, ka odwaro kethogi, ne omiyo onego Jakobo, owad Johana gi ligangla, ne oneno ni mano ne moro Jo-Yahudi, ne omako Petro bende. ne orit gi jolweny ang’wen ma ne oting’o jolweny ang’wen, ne ogombo golo Petro oko mondo ong’adne bura bang’ nyasi mar Paska.”(Tich Jooto 12:1-5)

Nenore ni keto jooto ne okethore bang’ yiero Mathias mak mana Paulo ma ne oket gi Kristo kaka jaote e kinde ma ne ok owinjore.

Paulo Jaote ne Jo-Yahudi

Paulo yudore mokuongo kaka Saulo ma ne “oyie gi nek mare (Stefano).” (Tich Jooto 8:1)

“To Saulo, ma ne pod ng’ado bura kendo nek jopuonjre Ruoth, nodhi ir jadolo maduong’ kendo okwaye barupe ma dhi e ute lamo mag Damasko, mondo ka oyudo ng’ato ang’ata ma luwo Yo, chwo kata mon, okelgi ka otwegi nyaka Yerusalem. Ne olwar piny, ne owinjo dwol moro ka wachone ni, ‘Saulo, Saulo, ang’o momiyo itimone marach?’ Ne

openjo ni, 'In ng'a, Ruoth?' Ne owachona niya, 'An Yesu, ma itimone marach, to chung' kendo idonji e taon, kendo ibiro nyisi gima onego itim.' Joma ne wuotho kode ne ochung' ma ok ginyalo wuoyo, to ne ok gineno ng'ato, kendo kata obedo ni wang'e ne oyabere, ne ok oneno gimoro.(Tich Joote 9:1-9)

"To ne nitie japuonjre moro e Damasko miluongo ni Anania, kendo Ruoth nowachone e fwenyruok ni, 'Ananias.' Ne owacho ni, 'An kae, Ruoth.' To Ruoth nowachone ni, 'Chier, idhi e yo miluongo ni Yo Maler, kendo e ot mar Judas, imany ng'at moro ma ja Tarso miluongo ni Saulo, nikech ne olamo, kendo oneno e fwenyruok ng'at miluongo ni Anania odonjo kendo oketo lwete kuome mondo onene kendo.' To Anania nodwoko ni, 'Ruoth, asewinjo kuom ji mang'eny kuom ng'atni, kaka osetimo ne jomaler magi e Yerusalem. To Ruoth nowachone ni, 'Dhi, nikech en ng'at ma asewiero mondo oting' nyinga e nyim Jo-Yahudi kod ruodhi kod nyithind Israel, nikech abiro nyise kaka onego oyud masira mang'eny nikech nyinga.' Omiyo, Anania nowuok kendo nodonjo e ot, kendo noketo lwete kuome, kowacho ni, 'Owadwa Saulo, Ruoth Yesu ma ne oneno iri e yo ma ne ibirogo, oseora mondo ine kendo ipong' gi Roho Maler.' Kae to mapiyo, gimoro machalo gi ng'injo ne olwar e wang'e, kendo ne ochako neno kendo, kendo ne ochamo chiemo, kendo ne oyudo teko."(Tich Joote 9:10-19)

"Ang'eyo ng'at moro (ma nenore ni en Paulo) e Kristo ma higni apar gi ang'wen mokalo ne oting'o nyaka e polo mar adek—ka en e ringruok kata oko mar ringruok ok ang'eyo, Nyasaye ong'eyo. (2 Kor 12:2-4)

"Be ok an thuolo? Be ok an jaote? Be ok aneno Yesu Ruoth marwa? Be ok un tichna e Ruoth? Ka ok an jaote ne jomoko, to an jaote kuomu, nikech un e ranyisi mar bedo jaote mara e Ruoth."(1 Jokorintho 9:1-2)

"Koro awuoyo kodu jo Jo-Yahudi, nikech an jaote ne Jo-Yahudi."(Jo-Rumi 11:13)

Tich ma Paulo notimo kod duoko

"Nimar owete, adwaro ni ung'e ni wach maber ma ne alando ok en wach maber mar dhano, nikech ok ne ayudo kuom ng'ato, kendo ne ok opuonja, to ne ayudo kuom fwenyruok mar Yesu Kristo. moyo ji mang'eny ma ne gin johigni maga e kind ogandana, omiyo ne an gi gombo maduong' ahinya kuom timbe mag wuonwa. To ka ng'at ma ne oketo ng'ato mopogore kapok onyuola, kendo ma ne oluanga kuom ng'uono mare, ne omor mar nyiso Wuode ne an, mondo anyalo lendo kuome e kind Jo-Yahudi ma ne ok adhi e Yerusalem, ne ok aromo gi ng'ato mapiyo; joote motelo, to ne adhi e piny Arabia, kendo ne aduogo kendo Damasko."(Jo-Galatia 1:11-17)

"To jogo ma ne okethore nikech kum ma ne ochung'ne Stefano, ne gidhi nyaka Fonisia, Saipros, kod Antiokia, ka ok giwacho wach ne ng'ato ang'ata mak mana Jo-Yahudi." (Tich Joote 11:19)

Kanisa ma ne ni Yerusalem nooro Barnaba mondo odhi e piny Antiokia ma piny Siria. "Ka ne ochopo kuno kendo oneno ng'uono mar Nyasaye, ne omor, kendo ne ojiwogi duto mondo gibed jo adier ne Ruoth Nyasaye, nikech ne en ng'at maber, ma opong' gi Roho Maler kod yie. ne giromo gi kanisa kendo ne gipuonjo ji mang'eny ahinya kendo e Antiokia ne iluongo jopuonjre mokuongo ni Jokristo." (Tich Joote 11:22-26)

E Antiokia, "ka ne gilamo Ruoth Nyasaye kendo giweyo chiemo, Roho Maler nowacho niya, "Ket Barnaba gi Saulo mondo gitim tich ma aseluongogi." Kae to bang' keto chiemo kendo lamo, ne giketo lwetgi kuomgi kendo ne giorogi." (Tich Joote 13:2-3)

"Eka Jo-Yahudi moko nobiro kowuok Antiokia (ma .Pisidia) kod Ikonium kendo ne oloyo oganda mang'eny. Ne gigoyo Paulo gi kite kendo ne gitere oko mar taon, ka giparo ni osetho." (Tich Joote 14:19)

"Ne gimako Paulo kod Silas, kendo ne giterogi e chiro e nyim jotend piny, kendo bang' ka ne gikelogi e nyim jodongo, ne giwacho ni, "Jogi gin Jo-Yahudi, kendo giketho lweny e taon marwa. Gichung' ne timbe ma ok owinjore ni wan Jo-Rumi wayie kata watigodo." Oganda ne oriwore gi jogo ma ne odhi ng'anjo kodgi, kendo jodongo ne ogolo chik ni mondo ogolgi gi ligangla. Ka ne gisegoyogi gi ligangla mang'eny, ne gibologi e od ang'ech, ka gichiwo chik ne jarit mar od ang'ech mondo oritgi. jela kendo ne giketo tiendegi e ohinga."(Tich Joote 16:19-24)

E piny Filipi “ne gimako Paulo kod Silas, kendo ne giterogi e chiro e nyim jotend pinyo, kendo bang’ ka ne gikelogi e nyim jodongo mag pinyo, ne giwacho ni, “Jogi gin Jo-Yahudi, kendo giketho lweny e taon marwa.” Gichung’ ne timbe ma ok owinjore ni wan Jo-Rumi wayie kata watigodo.” Oganda ne oriwore gi jogo ma ne odhi ng’anjo kodgi, kendo jodongo ne ogolo chik ni mondo ogolgi gi ligangla. Ka ne gisegoyogi gi ligangla mang’eny, ne gibologi e od ang’ech, ka gichiwo chik ne jarit mar od ang’ech mondo oritgi. jela kendo ne giketo tiendegi e ohinga.” (Tich Joote 16:19-24)

Kaka Ja-Yahudi ma ne ohero Nyasaye, Saulo (Paulo) ma ne oyie ni Jokristo ne ng’anjo ne Nyasaye, ne otimnegi masira. To, sani, kaka jaote mar Kristo ne Jo-Yahudi, Jo-Yahudi ochako ng’anjone. Ka ne giparo ni Paulo osemiyo Hekalugi okethore, “Oganda duto ne ochako ng’anjo, kendo oganda ne oringo kowuok kuonde duto, ne gimako Paulo, ne gitere oko mar hekalu, kendo mapiyo bang’e ne giloro dhouidi mag hekalu. kendo ne giring’o piny ir oganda, ka jogo ma ne otimo lweny ne oneno jatendgi kod jolweny mage, ne giweyo goyo Paulo.” (Tich Joote 21:30-32)

Bang’ ka oganda ma ne odhi e pinyo noseluongo piny, Paulo nowuoyo kodgi kowacho ni, “An Ja-Yahudi, ma ne onyuola e Tarso ma piny Silikia, to ne adak e taonni. ne gibologi e jela, kaka bende jadolo maduong’ kod bura duto nyalo timo neno negi, ne ayudo kata barupe kuomgi ne owetegi ma ne ni Damasko, kendo ne adhi kuno mondo akel jogo kaka jogo ma ne otwegi e Yerusalem mondo omigi kum.” (Tich Joote 22:3-5)

“Ka ne achopo machiegni gi Damasko, apoya nono, ler marieny ma ne wuok e polo ne orieny e alwora, ne apodho piny kendo ne awinjo dwol moro ka wacho niya, ‘Saulo, Saulo, ang’o momiyo itimona marach?’ ‘In ng’a, Ruoth? Ne apenje niya, ‘Chier, idhi Damasko, kuno ibiro nyisi gik moko duto ma osechiyi mondo itim.’ Jowetena ne otera gi lweta nyaka e Damasko, nikech ler ma ne rieny ne omiyo abedo muofu.”(Tich Joote 22:6-11)

“To Anania, ng’at moro ma ne luwo Nyasaye kaluwore gi Chik, kendo ma Jo-Yahudi duto ma ne odak e kanyo ne omiye luor maber, nobiro ira, kendo nochung’ machiegni koda mowachona niya, ‘Owadwa Saulo, ineni kendo.’ To e saa ma kamano, ne aneno kendo ne aneno, kendo nowacho ni, ‘Nyasaye mar wuonwa noketo mondo ing’e dwaro mare, mondo ine Jalno Makare, kendo mondo iwinj dwol ma wuok e dhoge, nikech ibiro bedo janeno ne ji duto mag gik ma uneno kendo uwinjo.” (Tich Joote 22:12-16)

“Ka ne aduogo Yerusalem kendo ne alamo e hekalu, ne aneno Ruoth Nyasaye ka owuoyo niya, ‘Mapiyo!’ ne owachona niya, ‘Wuok e Yerusalem mapiyo, nikech ok gibi yie gi neno mari kuoma.’ Ne adwoko ni, ‘Ruoth, jogo ong’eyo ni ne adhi e od ang’ech kendo agoyo jogo ma ne oyie kuomi. To Ruoth nowachona niya, ‘Dhi, abiro oroni mabor ne joma ok Joyahudi.’” (Tich Joote 22:17-20).

“Oganda ne winjo Paulo nyaka ne owacho wachni, bang’e ne giting’o dwolgi malo ka gigoyo nduru niya, ‘Golne piny, nikech ok owinjore dak!’ Ka ne gigoyo koko kendo gibolo lewni maggi kendo gibolo buru e kor polo, jatend-jolwenjono nomiyo chik ni mondo oter Paulo e od jolweny kendo openje penjo mondo ong’e gimomiyo ji ne goyo koko kuome kamano. pok oyudre kata ni en jaketho?”(Tich Joote 22:22-25)

Jotend-jolweny ma ne ni Yerusalem nooro Kaisaria mondo odhi ochung’ne bura. Paulo nodwoko weche ma ne odonjnego e nyim Feliks, Festo, Ruoth Agripa kendo bang’e e nyim Ruoth.

Jonabi

“Moko mondo obed jonabi” kowuok e wach mar dho Grik ma iluongo ni profeetas – ng’at ma Nyasaye wuoyo kokalo kuome, jalony, jalony ma wuoyo gi roho. "Jaote" ne olando wach ma ne omiye, kaka "janeno" nene oneno fwenyruok mar Nyasaye. (Neno Kwan 12:6, 8) Omiyo, jaote ne en jaloch mar Nyasaye; ne owuoyo e nying Nyasaye kendo kokalo kuom teko mare. (Wuok 7:1) En e dhok ma ne Nyasaye tiyogo e wuoyo gi dhano. (Yeremia 1:9; Isaya 51:16) 1 Jokorintho 13:8 wacho ni dwaro mar weche ma ne okor, ma miyo bedo jonabi, ne dhi rumo: “Hera ok bi rumo nyaka chieng’, to kama weche ma ne okor nitie, ne dhi rumo.”

Gima Owach: “Wek” owuok e wach mar dho Grik ma iluongo ni katargeo ma tiende en loko wach ma ongee tich chuth, ma ongee tich. (Somo mar Muma mar PC, program mar Muma)

Jolendo

“Moko mondo obed jolendo” kowuok e wach mar dho Grik ma en euangelistás - ng’at ma lando wach maber, wach maber, wach maber. Gin mana Filipino kod Timoti kende e ma ne iluongo gadier ni jolendo mag wach maber. Filipino ne puonjo Injili kendo Timoti ne okonyo Paulo e puonjo Injili. Ng’at ma dhi lendo nyalo dhi mabor kata machiegni kendo onyalo bedo kuom thuolo malach e kuonde moko moloyo kuonde mamoko, kaka ne otimore ne Paulo. Onge kiawa ni kaka jowinjo ne rwako wechego ne en gima ne itiyogo e ng’ado ka be onego odong’ kata odhi. Bende, ng’ato nyalo winjo ka onego odong’ e kuonde moko, kata kuom kinde malach moloyo kaka ne opare chon, nyaka gitim tich (tich) ma ne giketo mar timo.

E odiechieng’ Pentekost, jogo ma ne oyie gi wach Nyasaye ma Petro kod joote mamoko ne omiyogi ne odonjo e pi kendo “ne giketo ngimagi e puonj mag joote, e riwruok, e ng’ado mkate, kod lamo.” (Tich Joote 2:42-43)

Paulo ne olando wach maber, nopuonjo wach maber: “An apidho kodhi, Apolo nomiyo pi, to Nyasaye ema nomiyo odongo.” (1 Jokorintho 3:6-7) Kodhi en Wach ma Paulo nopuonjo jogo ma ne ok ong’eyo Kristo - Joma ok gin Jokristo. Apolo nopuonjo Jokristo yo mar Ruoth, nyalo bedo ni notimo kaka Priskila kod Akwila ma ne olerone yo mar Nyasaye e yo mowinjore moloyo. (Tich Joote 18:26) “Eka Filipino, jalendo, noyawo dhoge, kendo kochakore gi Ndiko ni, nonyiso en, jatend-alwora ma Ja-Etiopia, wach maber, Yesu - Kristo.” (Tich Joote 8:35)

Wacho qwachi: “Omiye pi,” owuok e wach mar dho Grik ma iluongo ni epótisen, – ma en wach ma kelo dongruok.

Gima Owach: “Onyiso” owuok e wach mar dho Grik ma tiende en lendo, lendo wach maber.

Jolendo kod jolendo mathoth lando Wach Maber. Jokristo madongo kod jodongo/jorit/ jorit/jorit/jorit ma nigi lony e puonjo, ne gipuonjogi kaka ginyalo dak e ngima mar chiwruok ma moro Nyasaye ka okonyogi mondo gidongo e kido mar Nyasaye.

Penjo

1. Jaote ma yudore e Muma nyaka bed ni ne ong’eyo maber Yesu kod timbene .
Adier ___ Miriambo___
2. Jaote en ng’at ma Nyasaye nomiyo wachne nyaka Injili ofwenyre chuth.
Adier ___ Miriambo___
3. Jolendo gin jogo ma lando wach mar Nyasaye mar wecho mag weche kod warruok ne jogo ma ok ni e Kristo. Omiyo, ok jolendo mag migao ma sani ma tero wach ma ne giyiero ne riwruok mar Jokristo ma ochokore.
Adier ___ Miriambo___

Sura mar 3

Jopuonj kod Jopuonj (Jopuonj mapuonjo)

“Ne omiyo moko [kaka] joote, moko [kaka] jonabi, kod moko [kaka] jolendo mag wach maber, to moko [kaka] jokwath kod jopuonj, 12 mondo jomaler obed jomaler, mondo gibed tich mar konyo ji, mondo giger ringre Kristo, 13 nyaka waduto wabed gi yie kuom Wuod Nyasaye, ng’at malong’o, nyaka e rang’iny mar ng’injo mar Kristo, 14 mondo kik wabed nyithindo matindo, ma yamo moro amora mar puonjno ng’ango kendo oting’o, e rieko mag dhano, e rieko mag rieko, nyaka e rieko mar riembo ji, 15 kendo, nikech wan jo adier e hera, wamedore gi Kristo, ringruok duto, ka oriwre maber kendo oriwre kanyachiel, kokalo kuom gik ma ng’ato ka ng’ato tiyogo, kaluwore gi kaka ng’ato ka ng’ato tiyo e pim mar ringruok, dongo mar ringruok miyo ogerore owuon e hera.” Jo-Efeso 4:11-16.

E kinde ma ne Paulo ondiko ne Jo-Efeso, nyalo bedo ni ne ging'eyo ni tich mar joote ne en bedo jo aneno Kristo gi wang'gi, tich mar jonabi ne en lando wach ma ne giyudo kuom Nyasaye, tich mar jolendo ne en lando Wach Maber mar weche mag weche mag weche mag ng'uono kokalo kuom chiwruok mar Kristo mar ng'uono. Kuom mano, tich mar puonjo jopuonj ne en kendo pod en:

“Mondo oik jomaler mondo otim tich mar lendo, mondo oger ringruok mar Kristo, nyaka waduto wachop e achiel kuom yie kod ng'eyo mar Wuod Nyasaye, mondo wabed chwo madongo, nyaka chop e rang'iny mar pong' mar Kristo, mondo kik wabed nyithindo kendo ma riembogi gi riekogi duto gi puonj mag dhano. To, ka wawacho adier e hera, nyaka wadong' e yore duto mondo wabed gi ng'at ma en wich, ma ringruok duto, ma oriwre kendo oriwre kanyachiel gi ng'ut ng'ato ka ng'ato ma omiye gik moko, ka ng'ato ka ng'ato tiyo maber e ringruok owuon (RSV lopheans) owuon. 4:11-16)

E 1 Timoti kod Tito Paulo ogolo kido mag jopuonj kod jopuonj (jopuonj ma puonjo). Ging'ere kaka:

Jodongo(ng'at ma ng'ado bura) – nying' ma nyiso ng'at maduong', ng'at maduong'.

Jarit/jarit/jarit/jarit(eepiskopeés) - ng'at ma riembo jomoko kuom masira mabiro, rito, rito, ng'iyo, limo (ma limo tiende en rito dwaro maggi) kendo puonjo. (Thaya)

Jorit(poimen) – ng'at ma chiwo chiemo kendo ma ritogi kuom gik ma nyalo kelo hinyruok (ng'at ma chiwo chiemo).

Be tich mar rito rombe en tich maduong'ie moloyo ma ringruok timo? NO – Tich moro amora en gima duong' mana kaka; eg, ringruok mar dhano biro weyo tiyo ka ng'ut ng'ato kod ng'ut ng'ato oweyo tiyo. Omiyo, ringruok mar Kristo biro rumo kama Injili mar Kristo ok olando, tije oweyo kata winjo bedo ma ok owinjore.

Rito Rombe

Seche moko ng'eyo wach mar rito rombe kod dier biro miyo wabed gi nyalo mar ng'eyo tich mar rito jotich mag Nyasaye ma ni e Singruok Manyien.

Jarit rombe ne kawo ting' mar rito rombe mage kendo nodak kodgi nyalo bedo ni bor ahinya gi ot mare. Ne en kodgi kinde duto ka oluongogi gi nyinggi nikech nyaka ging'e duol mare kod dwol mopogore opogore mag thum mare mondo gigen kode. Duol mare ma ne opogore opogore kod ng'wechne ne gin ranyisi ma ne miyo giluwu kamoro amora ma ne odhie. En ting' mar jakwath mondo oyud kuonde ma nigi le machiegni gi pi ma ok ng'ich kata ma ng'ich mos, to mabor gi kama nyalo kelo hinyruok. Nyaka obed gi rieko kendo golo yien ma nigi kwiri e puothe mondo kik gibed gi nyalo mar chamogi kendo bedo gi tuoche kendo tho. Odiechieng' ka otieno ne odhi ng'iyo rombe mage ka be nigi ng'injo, kendo ne ogolo gik ma ne okethore, kae to ne oumogi gi mo.

Nyaka obed ni en ng'at ma nigi teko mar ringruok mondo oritgi kuom jokuo kod jok ma nyalo kethogi. Oken tich ma ng'ato ang'ata ma dwaro mana tich kata pesa nyalo timo. Par Zaburi mar 23 ma Daudi nondiko “Ruoth Nyasaye e jaritna, ok abi bedo gi gimoro ma ok odwar. Omiya nindo e puothe ma ralum. Otera e bath pi ma ok ng'ich. ... Iloso mesa e nyima e nyim wasiki.”

Nyakonchiel, dier nigi nyalo mar timo gik moko kendgi, dwaro ng'eyo mathoth kendo tek ritogi to rombe gin jolup kendo dwaro rito kod ritogi kinde ka kinde.

Kaka wuoyi matin ma Ja-Yahudi, wuon-gi oseyiero ni owinjore ikaw ting' mag jakwath. Isebedo kode kata nyathini maduong' e kinde ma ne gin jokwath. Be iseikori?

- a. Be ing'eyo rombego gi nyinggi mondo giluwu?
- b. Be ing'eyo kaka inyalo telo kata in jatend gari; ranyisi, jarit dhiang'?
- c. Be ing'eyo kama inyalo yudoe puothe ma ng'we ng'ar kendo ma nigi pi ma ok ng'ich?
- d. Be inyalo ng'eyo kendo golo chiemo ma ok onego gicham?
- e. Be inyalo ng'eyo le ma nigi gombo mar nego kata ng'anjo?
- f. Be in gi teko mar ringruok ma nyalo geng'o wasiki?

g. Be in gi gige tich ma dwarore mar rito rombe kendo be ing'eyo tiyo kodgi maber?

Jo-Yahudi ma ne rito rombe e higni mag 100

Jo-Yahudi ma ne ni e kinde Kristo ne odak e gwenge matindo ma ne nigi ji madirom 100 e udi mathoth. Jenerol ka jenerol mar gweng'no ne nigi ot mar lamo ma ne gisomoe buge ma ne yudore, ne gilamo kendo gipuonjo nyithindgi weche mag Torah kod Tanakh. Rabi ma ne wuotho ne dhi limogi kinde ka kinde mondo gipuonj, gijiw kendo gipuonjgi.

Rito rombe e kanisa sani (oting'o ji duto)

Jodongo romo kanyachiel kinde ka kinde mondo gikaw okang' ne kanisa duto. Gitiyo gi jalendogi ma lendo e wi migao kod jotich mag kanisa. Ka gitimo kamano, gimiyi jomoko tich mar puonjo kod puonjo ji.

Par ane jokwath ma yudore e Muma .

Jaduong'/jakwath/jarit/jarit/jarit ma yudore e Muma nyaka bed gi:

- a. Bedo gi winjruok machiegni gi Nyasaye kod Jokristo ma ni e kanyakla mare.
- b. Ng'eyo maber kod ng'eyo puonj mag Kristo kod puonj mag joote mondo oik Jokristo ne tij lendo (tiyo) kendo mondo okelgi e dongo e kido mar Nyasaye.
- c. Nyalo mar ng'eyo puonj ma miriambo kendo miyo joma ni e bwo ritogi thuolo mar puonjore, ng'eyo kendo yudo nyalo mar kwedo puonj ma kamago. Kuom ranyisi, e kindegi, puonj ma ne opong'o piny ne en ni ring'o duto en richo. Yesu ne ok nyal bedo e ringruok marach mar dhano; kuom mano, Ne en mana ng'at ma ng'iyo gik moko – Gnostik.
- d. Ng'eyo pogruok mantie e kind ng'eyo/paro kod puonj ma miriambo.
- e. Nyalo mar telo ma ok ochun jomoko mondo ogol paro.
- f. Ng'eyo maber gige roho ma dwarore mondo otim tije mag rito rombe kod ng'eyo tiyo kodgi mondo orit joma ni e bwo loch mare, mondo oter Jokristo wetene e chiemo mar roho, mondo odongogi mondo gibed kaka Kristo kendo mondo oritgi kuom jok ma roho ma nyalo kethogi.

Kapo ni "ng'eyo" ne okawe kaka "kido mag ng'ato" kata gik ma itiyogo e chopo tich mar rito rombe, to mano nyiso ni gin gi tiende mopogore; eg, ok en ng'at ma ng'ado lweny, ok en ng'at ma ng'ado lweny, ok en ng'at ma ng'ado lweny; to bedo mayom sama onyiso gik ma chandogi.

Tije ma jokwath onego otim:

- a. Nyis, chiemo, keto gik moko kendo kelo dongo.
- b. Jiw, rie, gero kendo jiwo.
- c. Ong'ado bura ne jopuonj ma miriambo kod puonjgi ma miriambo; kaka:
 - 1) Ng'at ma kwedo Kristo kaka Nyasaye e ringruok mar dhano.
 - 2) Ng'ato yudo warruok ma ok oler gi remb Kristo.
 - 3) Warruok yudore kuom gik ma ng'ato otimo.
- d. Keto winjruok kod winjruok.
- e. Gwe joma olo e ringruok to moloyo duto e yo mar roho kendo ma tuo.
- f. Many kendo iduok jogo ma osebedo ka ng'anjo kata ma pod ng'anjo.
- g. Lak ne in iwuon, owete ma ni e bwo ritou kod jogo ma oselal.
- h. Chik kuom gik ma nyalo kelo hinyruok e yo mar ngima.
- i. Inyalo loso jomaler mag Nyasaye ne tich mar tij lendo (nyis & nyiso).

(1 Timothe 3:2-7; Tito 1:6-11; 1 Petro 5:2-4; Tich Joote: 20:28-30; Jo-Efeso 4:11-15; Ezekiel 34:2-5; 1 Jotesalonika 5:12-14; Jakobo 5:14:3).

"Mae en wach ma nyalo yie: Ka ng'ato oketo chunye bedo jatend kanisa, odwaro tich maber, koro jatend kanisa nyaka bed ng'at ma ok ng'adne bura, dichuo ma nigi chiege achiel kende, ng'at ma nigi ritruok, ma ok ng'won, ma

nigi luor, ma rwako welo, ma nyalo puonjo ji, ma ok ng'won, ma ok ohero ng'anjo, to ok en jawuoro, pesa. Onego orit joode maber kendo onen ni nyithinde winjo wachne gi luor mowinjore. (Ka ng'ato ok ong'eyo kaka onego orit joode owuon, ere kaka onyalo rito kanisa mar Nyasaye?) Ok onego obed ng'at ma oselokore machiegni, ka ok kamano, onyalo bedo gi nyadhi kendo olwar e bwo bura marom gi ma jachien ok bi bedogo. kendo donjo e obadho mar jachien." (1 Tim 3:1-7) Moko kuom dhok machon nigi "tich mar jatend-kanisa" kar bedo jatend-kanisa.

Chak "jarit" "ofis mar bisop" Paro:

- Ong'at ma nigi yie kendo "Onyalo yie" – (Thayer - ng'at ma nigi adier ni Yesu e Masia kendo misango mar ng'uoono; Ong'at ma nigi teko - en adier, en adier kendo en ng'at ma oyie).
- "Jarit" kata ofis mar bisop iloko kowuok e wach mar dho Grik episkopeés ma tiende en jarit, jarit, jarit kata ng'at ma rito kamano en jarit. Jorit onego orit; jorit gin mag rito kendo wach machielo en jokwath ma nyaka chiw chiemo. Bishop ne en nying ma ne iluongogo apisas mopogore opogore mag sirkal, ma bang'e ne otigodo e migepe e riwruoge mag Jo-Katholik kod Jo-Angelicin (etymonline.com). Wach mar "ofis" ok ni e ndiko mar dho Grik.
- "Tich ma nigi huma," ma en tich maber, en tich ma ok en ofis. En tich kata tich ma owuok e wach mar dho Grik érgou - tim, tim kata gimoro ma otim.
- "Jarit" owuok e wach mar dho Grik miluongo ni episkopeés, e dho Grik ma yudore e Muma en tim ma Nyasaye tiyogo mar ng'iyo kendo nono yore, timbe, kido, mag dhano, mondo ong'adnegi bura kaluwore gi gik ma ne gitimo, kata ka gin mag mor kata mag kuyo; (Mar Thayer)

Tieko "tich mar jatend ." Wach o qwachi

Nyasaye nomiyo kido, gik ma owinjore, mar dhano Ne odwaro chopo tije mag puonjo, puonjo kendo rito ogandane. Paulo nowuoyo kuom wehegi e bug 1 Timoti kod Tito kaka onyis piny kae. Ng'eyo ma ng'ato nigo owuon ondiki e rang'iny ma ni machiegni gi ndiko mar Muma.

1 Timoti 3 kod Tito 1. Ng'eyo mar ng'ato ka ng'ato .

mako wachno motegno	mondo ing'e Kristo kod puonj mag joote .
ma malo mar ng'ado bura	ok oyabere ne kwedo
nying' maber, maongee ketho	nying maber gi joma ni oko
dichuo ma nigi chiege achiel	Ok en ng'at ma nigi mon mang'eny,-ok pod okendo chiege ma ok omiye oboke mar kenya
ng'at ma ng'won, ma nigi paro	tiyo kod paro maber
makare	
ng'at ma ritore owuon	ng'at ma nigi ritruok, to ok ng'at ma ng'ado mtoka
miyo luor	tim makare kendo maber
rwako welo	rito dwaro mag jomoko
nyalo puonjo	teko mar tudruok
ok omiye tim mar madho kong'o	ok onego madh kong'o mokalo kiewo, ok onego otim lweny
ok jatugo (jawuoro)	ok en ng'at ma ng'ado lweny kata ma ng'ur mapiyo
muol	ng'wono kendo paro jomoko
ok ng'anjo	ok en ng'at ma ng'ado bura – ng'ado bura; ranyisi, "Fwenyo ma an-go wuok e Muma"
ok en ng'at ma nigi wuoro	ok keto mwandu mag ringruok mokuongo
rito joode owuon	Jo ot dak e kind pesa ma giyudo to ok gin jogo ma tiyo gi pesa
ok onego obed ng'at ma olokore machiegni	dwaro yudo tem kaka Jakristo .

Paulo nondiko wechego e kinde ma ne Jo-Yahudi kod Jo-Rumi ng'anjo ne Jokristo. Omiyo, joma ne dwaro tich mar rito rombe ne oyie keto ngimagi e arita mondo orit owete wetene. Bedo maber mar roho ma ne owetego ne nigo ne en gima duong' moloyo ringrene mar ringruok. Ne ok en tich mar luor, teko kata huma, to ne en tich ma nigi luoro ma dwaro ni:

1. Dwaro mar rito owete kata ka nyalo miyo itho.
2. Nyalo puonjo tiende en loso maber (kowuok e wach mar dho Grik miluongo ni didaktikos manigi lony e puonjo - Thayer).
3. Bedo gi horuok - kik ibed gi ng'iyo kata bedo gi ng'iyo mapiyo mar ng'ado bura.
4. Ng'uono.
5. Joma chwo ma ong'ere kuom winjuokgi machiegni kaka joma kare, to ok joma ng'iyo.

Chik ne Jopuonj Mapuonjo

Weche ma ne Ezekiel owacho chon ahinya ne jokwath mag Nyasaye ma ne ni Israel e bwo winjuok machon, bende tiyo kuom jorit mage mag roho ma ne ni e bwo winjuok manyien ma ok timo tije ma Nyasaye omiyogi.

“Wach mar Ruoth Nyasaye nobiro ira niya: “Wuod dhano, ng'ad bura kuom jokwath mag Israel (jotelogi); ng'ato nyalo ng'eyo wach maler kendo owachnegi niya: ‘Mae e gima Ruoth Nyasaye Maduong’ Maduong’ wacho ni: “Masira ne jokwath mag Israel ma ritogi giwegi! Be ok owinjore ni jokwath orit dhok? Uchamo mzabibu, urwako lewni ma ng'we ng'ar kendo unego le mabeyo, to ok urit dhok. Ipok

- a. *ne omiyo joma oloyo teko*
- b. *ne ochango jotuo*
- c. *ne otwe jogo ma ne oyudo hinyruok.*
- d. *ne okelo jogo mane olalo*
- e. *ne gidwaro jogo ma ne olalo.”*

Be ok en tich kata tich ma jokwath mag Singruok Manyien onego otim?

Kristo notimo yiero gi ne kanyakla duto – Kanisa mare.

- Bed gi yie kuom Kristo kod puonj mar Joote.
- Tim tije mabeyo ma miyo Kristo duong'.
- Los jopuonjre kuom puonjo Kristo ma ne otho e musalaba.

Joma Kawo Okang'

Kapo ni weche ma malo gin tije mag Jorit, to ng'ado bura ok odonjre. Kanyakla duto nigi tich mar ng'ado bura.

Owinjore gikaw okang'-

- En puonj mane ma en paro ma wuok e ndiko kata ma miriambo?
- Ng'ano ma oyie kata chiwo ratiro kama ng'ato nyalo puonjoree?
 - a. E klas mar somo Muma e “ot mar kanisa” .
 - b. Nonro mar Muma e ot
 - c. Tiyo gi kos mag oro barupe
 - d. Nonro mar ng'ato ka ng'ato kata mar ng'ato ka ng'ato
- To ng'ato onego ochokore kanye?
- Be chokruok kanyachiel gi gino mar gero jowetegi en riwruok, koso gino mar timo timbe mag lamo en “tich mar lamo?”
- Bende timbe mag lamo ong'ere kendo ogol chik?
- Be nitie ranyisi mag timbe mag lamo ma dwarore, ka en kamano, bende nitie chenro makende?
- Ng'ano ma onego orit mon ma chi liel kod nyithindo ma onge jonyuol?
- Ng'ano ma ng'ado kaka ibiro tiyogo gi pesa ma ji chiwo kendo kama ibiro tiyogo?

- Be ng'ato nyalo chiwo ne tich moro makende; kaka ranyisi, tich mar mision kar dhi e "duto mar kanisa?"
- Ng'ano ma tiyo gi "okalo" (ma en ang'o) mar tich mar mision?
- Ang'o ma owinjore otim ka ng'ato omak e richo?
 - a. Madho kong'o mokalo kiewo
 - b. Ketho kend
 - c. Weyo chokruok kanyachiel
 - d. Timbe mag anjao
 - e. Jawuoro, ja miriambo, jawuoro, jawuoro, ok chiw ne anyuola.

Paulo nomiyo jodongo mag Efeso chik ni "Bed jokwath mag kanisa mar Nyasaye, ma ne onyiewo gi rembe owuon. Ang'eyo ni bang' ka asewuok, guogi mager biro donjo e kindwu kendo ok gibi weyo rombo. Kata kuomu (e kind jodongo/jorit) chwo biro wuok kendo giloko adiera mondo giwuok kuomgi!" (Tich Joote 20:28-31)

Gima owach: "Jo-Wolf," ji ma timore kaka Jokristo gi gombo mar ketho yie kendo ketho yie. "Ubed gi ritruok kuom jonabi ma miriambo. Gibiro iri ka girwako lewni mag rombe, to ei chunygi gin guogi bungu mager." (Mat 7:15)

Ere kaka jodongo ma ne orwako lewni mag rombe "ma wuok e nambau" ne nyalo donjo?

- a. Okenge mag yierogi.
- b. Ng'ato ka ng'ato kuom Jokristo ok odonjre e kindgi e yo ma miyo yie kod paro ma gin-go ok ong'ere.
- c. Yo mar puonjo kendo keto gik moko e yo ma ok kare, ok oromo kata oseloko ne jomoko.
- d. Ok winjo paro mag joma mwol kendo joma ng'won mag roho ka giketo pachgi kuom dwol mag jogo ma nigi dwol kata gin gik madongo ma konyo.
- e. Jomachuwo moko nyalo timo kampen mar tich ma giyie ni en tich ma miyogi bedo gi teko kendo miyogi luor.

Jogo ma roho gin ji ma ni e kind riwruok ma wacho ni gin Jokristo to gin gi ajenda ma ok en mar Muma. Ere kaka inyalo geng'ogi mondo kik giter Jokristo bang' puonjgi? En mar keto kendo puonjo Ringruok gi rieko kuom wuoyo maler kuom puonj ma opong'o piny kuom pimogi gi adier mag biblia. Jokristo nyaka bed gi nyalo mar ng'eyo ni puonjgi en miriambo. Jokristo nyaka we bedo jowinjo, "jogo ma ng'ado kombe" kende kendo gibed jopuonjre ma nigi rieko ahinya e Wach Nyasaye ka giyudo kendo gibedo gi puonj mang'eny, mbaka kod gero kuomgi, jorit/jorit kod jomamoko ma nigi rieko e Wach.

"Isetelo negi gi ng'uono kendo gi ng'uono. Omiyo, ne gipogore nikech ne onge jakwath, kendo ka ne gipogore, ne gibedo chiemo ne le duto mag bungu. Rombe maga ne wuotho e wi gode duto kod e wi got duto ma malo. Ne gipogore e piny duto, kendo onge ng'at ma ne dwarogi kata manyogi."(Izekiel 34:1-6)

""Omiyo, un jokwath, winj wach mar Ruoth Nyasaye niya: Kaka an mangima, Ruoth Nyasaye Maduong' Maduong' owacho ni, nikech dhok maga onge jakwath kendo osekwalo kendo osebedo chiemo ne le duto mag bungu, kendo nikech jokwathna ne ok omanyoo dhok maga kuno, to ne giritogi giwégi, wach mar Ruoth Nyasaye: Mae e gima Ruoth Nyasaye Maduong' Maduong' wacho niya: An gi jokwath kendo abiro ng'adonegi bura kuom dhok ma abiro ng'adonegi bura mondo jokwath kik nyal rito dhok ma gin-go kendo, kendo ok bi bedo chiemo kendo negi."(Izekiel 34:7-10)

"Wuod dhano, aketo ng'at ma rito jood Israel, omiyo, winj wach ma awacho, kendo imigi siem kowuok kuoma, ka awacho ne ng'at marach niya, 'Ibiro tho gadi,' to ok imiye rieko kata wuoyo kuome mondo ogeng' yorene ma okbeyo mondo ires ngimane, remo, to ka igolo rieko kuom ng'at marach, kendo ok olokre kuom timbene ma ok beyo, to obiro tho nikech richo mare, to in iwuon ibiro bedo ni iseres in iwuon."(Izekiel 3:17-19)

"Ogandana biro ... mondo giwinj weche magi, to ok giketgi e tim. Ginyiso dhokgi chiwruok, to chunygi nigi gombo mar yudo mwandu ma ok owinjore. Adier, kuomgi in ok in gimoro mak mana ng'at ma wer wende mag hera gi dwol maber kendo ma goyo gimoro maber, to ok gitim weche magi." (Izekiel (33:31-32)

Penjo

1. Jaduong’/jarit en ng’at ma ng’ado bura ne kanyakla kar bedo ng’at ma puonjo kendo jiwo.
Adier ___ Miriambo ___
2. Jodongo gin rang’iny mar kanisa to ok en gima onego gitim, en tich.
Adier ___ Miriambo ___
3. Jogo ma roho gin ji ma wacho ni gin “Jokristo” ma nigi ajenda ma ok en mar Muma.
Adier ___ Miriambo ___
4. Gin mana jodongo/jorit kende ema onego ong’e kuom winyo mag Satan.
Adier ___ Miriambo ___

Sura mar 4

Jotich ma chwo (Diakono)

Jodikon

“Dikon bende onego obed chwo ma owinjore gi luor, jo adier, ma ok ng’iyo divai mang’eny, kendo ma ok dwar yudo mwandu ma ok adier. Nyaka girit adier matut mag yie gi chuny maler. luor, ok onego obed joma ng’won kendo ma nyalo gene e gik moko duto.” (1 Tim 3:8-13)

Wacho qwachi:

- a. “Jodikon” (e dho Grik ma ok ochung’ ne kido mar chuech) - ndiko mar 8
- b. “Mond” (gunaikas e dho Grik) – (e piny mangima, dhako ma ja higni moro amora, kata obedo ni en dhako ma ok okendo, kata ma okendo, kata dhako ma chi liel kata dhako ma chiege kaluwore gi gik ma ondiki e Strong). gi 11
- c. “Magi” ok ni e ndiko mar dho Grik. Oboke mar Young mar Literal wacho ni “Mond — e yo ma kamano, gin joma ng’won, ok gin joma ng’ado bura miriambo, ma nigi ritruok, ma nigi yie e gik moko duto.” Ka ne omedo “margi” e loko mar dho Ingesa, tiende ne olokore kowuok kuom jotich ma mon, ma en diakónous, kendo obedo mon mag jotich ma chwo. gi 11
- d. “Dikon nyaka bed dichuo mar chi achiel kende” ok oriwo joma nigi mon mang’eny kod chwo ma weyo chiegi maonge oboke mar kenya ma omiyo pod gin chwo ma ne oweyo. Kae, dikon en wach ma wuok e dho Grik ma en diakonos, (nying’ ma nyiso nying’ ma dichwo achiel kuom mzabibu). gi 12

Wacho qwachi: Kata kamano, wach mar dikon ne ochung’ ne tich kata ofis ma ne nitie e kanisa mar piny Ingesa. Ka dine oloke wach mar dho Grik ni jatich dine ok bi bedo gi ng’anjo mang’eny.

Paro: Jokristo duto gin jodolo ma biro tiyo ne Nyasaye. Omiyo, gin duto gin jotich, dichwo kod dhako, ma gitimo tije machal gi ma Nyasaye nomiyo Adam gi Hawa chik ni gitim to gin mag roho kar timo mag ringruok. Kaka:

Luor– Ka uhera, ubiro rito chikna -- kik ucham olembe mar yien mar ng’eyo maber kod marach.

Tich– Kaka uneno thuolo timo maber – rit puoth.

Nyalo kendo– pidho kodhi mar injili kaka en teko mar warruok – ubed gi nyithindo kendo umedore kendo upong’ piny.

Kaka diakono gi nigi kido kod nyalo machal gi mag jokwath, nyaka bed ni tijgi nigi winjuok machiegni ahinya.

Kanisa mar Kristo ipimo gi ringruok marwa mar ringruok, bende en gi fuoni mang’eny ma tiyo ma timo tije mopogore opogore. Kapo ni fuoni mag ringruok mag “kanisa” gi ok ti, to ringruok mar “kanisa” ni e chal ma odok piny. Obiro ng’injo kendo tho.

Tich mar chwo ma nigi kido ma chal gi jokwath ok oket maber omiyo ng’eyo moro amora en ng’eyo kata paro.

Gik maluwogi owuok e somo moro ma Joe McKinney nopuonjore:

“E weche moko, wach mar ‘diakonos’ kawo puonj ma medore kendo ma nigi puonj maduong’ sama owuoyo kuom grup mar jotich ma nigi nyalo makende mag roho kaka e 1 Timoti 3 kama ne oloke ni dikon. e tijgi mar roho.

“Kata obedo ni wan gi yie moro kuom tich mar Jokristo ma nigi nyalo makendegi, ok onego wabed gi paro ma ok ng’iyo ahinya nyaka chieng’ ma waparo ni mano e wach mogik e wi wachno. jodongo e tijgi mar roho mar rito dwaro mag roho mag kanisa, ahinya ahinya dwaro ma dwarore mapiyo Jodikon ok gin “jodongo matindo” kata obedo ni tichgi ne dhi bedo kaka tich moko ma jokwath timo kendo ng’eyono nyalo bedo puonj maber ne chwogi mondo chieng’ moro ginyalo gombo kata bedo jorit, guar.

“Ngruok mar Kristo pinyruoth mangima, ma dongo kendo ma lweny - gimoro mangima - nigi dwaro mang’eny ma nigi teko ma lokore kinde ka kinde.

“Masira wuok, dwaro biro, gik ma kelo pek mapiyo timore: ng’ato bedo gi tuo, machielo weyo tich, joot bedo gi lweny, jonyuol bedo gi pek gi nyithindgi, ji tho kendo joot nyaka yud horuok, tije madongo dwarore ni olos. fwenyre, nyaka gichop, kendo gichop sani! Ng’ano ma biro chopo dwaro mag kanisa gi Ng’ano ma biro tiyo?

“Par ni e higni mag 100 mokwongo, kinde moro amora ma Jakristo ne ok ochokore, ji duto ne ng’iyo gi wachno. Bende jotend piny Rumi ne omake nikech yie mare? Bende kidiyen moro mar Jo-Yahudi ne otimne marach e ringruok? Ka en kamano, ne dhi bedo maber ne jood Jokristo, kata joritgi mondo okwa owadwa moro ma ne odak e alwora mare mondo odhi ochung’negi. dwaro ma onge.

“Jokristo duto gin jotich. Giduto iluongo mondo otim tich. Kanisa nyalo luongo ng’ato ang’ata mondo ochop dwaro (mar tiyo). Oluwore gi chal. Kuom ranyisi, e weche mag pesa, kanisa onego oyier ng’at ma nigi rieko maber mar kwan, ma ng’ato nyalo yie kode kendo ma nigi tim makare kod adier ma dwarore mondo otim. gi nyithindo mondo obed jarit mar kanisa? Be ng’atno nigi nyalo mag roho ma kamago?

“Kawuono ka dwaro madongo wuok; tiende en ni, ka gik ma nyalo timore mapiyo timore, kaka pile, onge thuolo kata thuolo mar timo nonro kuom talanta kendo timo nonro kuom kido mag owete mondo gifweny ng’at ma nyalo tiyo ne dwarono e kindeno. Kanisa dwaro grup mar jotich, ma osebedo gi nyalo mar roho ma nyalo konyogi; jodongo/ jorit e chal ma ok ong’ere ma dwarono en mar ng’ato mapiyo kendo nyaka otimnegi gik mapiyo.” (Giko mar wach ma owuok kuom Joe McKinney.)

Gik ma ng’ato onego otim mondo obed ja-kanyo ma ochiw malo kanyo gin kaka bedo dichuo mar chiege achiel kendo rito nyithinde kod ot maber ok nyal tiyo kuom ja-kanyo duto nikech chwo kod mon duto ma Jokristo gin jotich mag kanisa. Omiyo, tich mar chwo ma nigi nyalo ma kamago nyaka bed mopogore gi mar chwo kata mon mamoko ma ng’iyo gik moko.

Jomoko ng’ado ni jogo abiriyo ma ne oyier gi kanisa mar Yerusalem e Tich Joote mondo orit dwaro mag mon ma chi liel ma Jo-Grik ne gin jodikon. To ok iluonogogi ni jo-diakono kendo ok omigi gik ma ne ginyalo timo kendo ok ong’ere ka be jogo abiryo duto ne giromo gi kido ma yudore e bug 1 Timoti.

Ji mang’eny e kindegi neno tich mar jodongo kaka chwo ma rito weche mag roho to jodikon gin chwo ma rito weche mag ringruok. Mano nenore ni en ng’eyo ma ok kare, nikech kuom timo kamano, tich mar fuoni mamoko duto mag ringruok, dichuo kata dhako, ogeng’ore ahinya. Kuom adier, ka jodongo timo gik mag roho to jodikon timo gik mag ringruok, onge tich ma odong’ ne jotich ma ok gin jodikon. To mano ok nyal bedo kamano kuom Petro ma ne ondiko ne jogo ma ne oter e tuech ma ne okethore, owacho ni e 1 Petro 4:10 “Kaka ng’ato ka ng’ato oseyudo mich, uti kode mondo uti ne jowetegi, kaka jorit mabeyo mag ng’uono mopogore opogore mag Nyasaye.” Wach mar “ng’ato ka ng’ato” oriwo chwo kata mon ma nigi nyalo makende kod ma onge. Ka “ng’ato ka ng’ato” ok oriwo mon to Paulo ne otimo richo kuom wacho ni e Jo-Rumi 16:1 ni Febe ne en jatich, jatich.

Paro ma sani ni jodikon rito dwaro mag ringruok mag kanyakla, kaka rito ot kod puoth, ok owuok kuom tim mar Singruok Manyien nikech onge rekod moro amora e Singruok Manyien mar chokruok moro amora mar Jokristo ma ne nigi kata rito kuonde mag ringruok. Dwaro mar kanisa e kinde ma ne itimonegi kum ne gin dwaro mag ji to ok mwandu kata gik moko. Mae en adier sani kaka kanisa en ji ok en mwandu.

Jomachuwo ma owuok e nyinggi

“Barnaba (ma tiende en wuowi ma jiwo), Ja-Lawi ma ne owuok e piny Saipros, nouso puoth ma ne en mare, kendo nokelo pesa, nokete e tiende jooto.”(Tich Jooto 4:36-37)

“Omiyo Barnaba nodhi Tarso mondo omany Saulo, kendo ka ne oyudo, notere Antiokia, kendo ne giromo gi kanisa kuom higa achiel, kendo ne gipuonjo ji mang’eny ahinya.”(Tich Jooto 11:25-26)

“E kanisa ma ne ni Antiokia ne nitie jonabi kod jopuonj, Barnaba, Simeon ma ne iluongo ni Niger, Lusio ma ja Sairen, Manaen ma ne en jatend od bura mar Herode, kod Saulo. Bang’ keto chiemo kod lamo, ne giketo lwetgi kuomgi kendo ne giorogi.”(Tich Jooto 13:1-3)

“Bang’ kinde moro, Paulo .(Saulo) nowacho ne Barnaba niya, ‘Wek wadhi kendo walim owete e mier duto ma ne walandoe wach Ruoth mondo wane kaka gin.’ Barnaba ne dwaro kawo Johana ma bende iluongo ni Marko, to Paulo ne ok oneno ni en rieko mondo odhi kode, nikech ne oseweyogi e piny Pamfilia kendo ne ok odhi nyime gi tijno. Ne gin gi pogruok maduong’ ahinya ma ne omiyo gipogore. Barnaba noting’o Marko kendo gidhi gi meli modhi Saipros.” (Tich Jooto 15:36-40)

“Aristarko, ma en ja jela wetena, ooronu mos, kaachiel gi Marko, nyathi Barnaba, ooronu mos.” (Kol 4:10)

“Epafras, ng’at ma otwe kanyakla koda kuom Kristo Yesu, ooronu mos, kendo bende Marko, Aristarko, Dema, kod Luka, jotich wetena, ooronu mos.” (Filimon 23-24)

“Tem matek mondo ibi ira mapiyo, nikech Dema, nikech nohero pinyini, oseweya kendo osedhi Tesalonika, Kresens osedhi Galatia, to Tito osedhi Dalmatia, Luka kende ema ni koda.”(2 Tim 4:9-12)

“Ne wadhi Derbe, kae to ne wadhi Listra, kama japuonjre moro miluongo ni Timoti ne odak e iye, ma min ne en Ja-Yahudi kendo ma ne oyie, to wuon-gi ne en Ja-Grik. Owete ma ne ni Listra kod Ikonium ne wacho ni en maber.”(Tich Jooto 16:1-3)

“Ka Sila kod Timoto nowuok Makedonia, Paulo noketo ngimane kende e lendo, ka omiyo Jo-Yahudi neno mowinjore ni Yesu e Kristo.”(Tich Jooto 18:5)

“Ne ooro jokonyne ariyo, Timoti kod Erasto, mondo odhi Makedonia, to en owuon ne odong’ e piny Asia kuom thuolo matin.” (Tich Jooto 19:22)

“Omiyo, agoyo mos mondo uluw kaka an, nikech mano, aoronu Timothe, wuoda ma ahero kendo ma ja adier e Ruoth, mondo oparnu yo ma adakgo kuom Kristo Yesu, ma winjore gi gima apuonjo kuonde duto e kanisa duto” (1 Kor 4:16-17)

“Ageno kuom Ruoth Yesu ni obiro oronu Timothe mapiyo, mondo an bende abed gi mor ka ayudo wach kuomu. Onge ng’at machielo ma an-go kaka en, ma ng’iyo maber kuomu. Nikech ng’ato ka ng’ato ng’iyo berne owuon, to ok mar Yesu Kristo. To un ung’eyo ni Timothe osenyiso ni en ng’at ma nyalo tiyo maber gi wuon mare kaka wuode.”(Fil 2:19-22)

“To Nyasaye, ma kweyo chuny joma owinjo marach, nojiwowa kuom biro mar Tito, kendo ok mana kuom biro mare kende, to bende kuom kwe ma ne umiye, ne onyisowa kaka un gombona, kuom kuyo maduong’ ma un-go, kod kaka un-go kuoma, omiyo mor mara ne omedore moloyo kinde mokalo.”(2 Kor 7:6-7)

“To Tito en jawetena kendo jatich kanyachiel eiu, to owetewa gin jochung’ mag kanisa kendo gin luor ne Kristo.”(2 Kor 8:23)

“E ndalogo ka kwan mar jopuonjre ne medore, Jo-Yahudi ma ne gin Jo-Grik ma ne ni e kindgi ne ng’ur gi Jo-Yahudi ma ne gin Jo-Hibrania nikech ne ok ng’adnegi bura e chiwo chiemo ma pile ka pile. Owete, yier chwo abiriyo kuomu ma ong’ere ni opong’ gi Roho kod riekko, wabiro keto pachwa kuom lamo kod tij lendo mar wach.’ Parono ne moro grup duto.”(Tich Joote 6:1-6)

“To Stefano, ng’at ma ne opong’ gi ng’uono kod teko mar Nyasaye, notimo hono madongo kod ranyisi mag hono e kind oganda. Kata kamano, kwedo ne owuok kuom jokanyo mag Sinagog mar Joma Ogony (kaka ne iluongo)—Jo-Yahudi ma ne oa Sirine kod Aleksandria, kaachiel gi pinje mag Kilikia kod Asia, ne ok nyal ng’anjo gi Stefano kata Asia. Roho ma ne otiyogo kuom wuoyo.”(Tich Joote 6:8-10)

“To Saulo nochako ketho kanisa, ka odonjo e ot ka ot, ne ogolo chwo kod mon kendo oketogi e jela. Joma ne okethore ne olando wach Nyasaye kamoro amora ma ne gidhie. Filipino nodhi piny e taon moro ma Samaria, kendo nolando Kristo kuno.”(Tich Joote 8:3-6)

“E Damasko ne nitie japuonjre moro miluongo ni Anania.” ... “Ananias nodhi e otno, nodonjo e otno, kendo noketo lwete kuom Saulo, kowacho ni, ‘Owetena Saulo, Ruoth Yesu mane oneno iri e yo ka ibiro kae, oora mondo ine kendo ipong’ gi Roho Maler.’ Mapiyo, gimoro machalo gi ng’injo ne olwar e wang’ Saulo, kendo ne onyalo neno kendo, kendo bang’ chamo chiemo, ne oyudo teko kendo.”(Tich Joote 9:10-17-19)

“E kindeno, jonabi moko nowuok Yerusalem nyaka Antiokia, achiel kuomgi miluongo ni Agabu, ne ochung’ kendo kokalo kuom Roho, nonyiso ni kech maduong’ ne dhi landore e piny Rumi duto.”(Tich Joote 11:27-28)

“Filipo, jalendo, achiel kuom Jo-Abiriyo, ne en gi nyithindo ang’wen ma nyiri ma ne pok okendo kendo ma ne lando wach. Bang’ bedo kuno kuom ndalo moko, jaote moro miluongo ni Agabu nowuok e piny Judea, nobiro irwa, nokawo ng’ut Paulo, otweyo lwete kod tiende kode, kendo nowacho niya, ‘Roho Maler ma wuok e Yerusalem biro wacho kama: kendo abiro miye e lwet Jo-Jentail.’”(Tich Joote 21:8-11)

“Gin(Paulo gi Barnaba) ne gin gi pogruok maduong’ ahinya ma ne omiyo gipogore. Barnaba noting’o Marko kendo nodhi e meli modhi Saipros, to Paulo noyiero Sila kendo nowuok, ka owete ne omiye ng’uono mar Ruoth. Ne okalo Siria kod Silikia, ka omiyo kanisa bedo motegno.” (Tich Joote 15:39-41)

“Andiko Filemon osiepwa ma jahera kendo jatich wetewa, ne Afia nyaminwa, ne Arkipo jalweny wetewa, kod kanisa ma romo e ot mari: Bed gi ng’uono kod kuwe kowuok kuom Nyasaye Wuonwa kod Ruoth Yesu Kristo. ... Awinjo kuom yie ma in-go kuom Ruoth Yesu kod hera ma inyiso jomaler duto.”(Filimon 1-3, 5)

“Akwayi .(Filemon) kuom wuoda Onesimo, ma ne obedo wuoda ka an e od ang’ech. Motelo ne ok en gi konyruok kuomi, to sani osebedo gi konyruok kuomi kaachiel gi an.” (Filimon 10-11)

“Aristarko, ma en ja jela wetena, ooronu mos, kaachiel gi Marko, nyathi Barnaba, ooronu mos.”(Kol 4:10)

“Epafras, ma en achiel kuomu kendo jatich mar Kristo Yesu, ooronu mos, kendo okedo matek e lamo kuomu kinde duto, mondo uchung’ motegno e dwaro duto mar Nyasaye, udongo kendo un gi adier chuth.”(Kol 4:12-14)

Penjo

1. Kaka Jokristo duto gin jodolo, tichgi en tiyo ne Nyasaye.
Adier ___ Miriambo ___
2. Jokristo ma yudo mich mag tiyo .
 - a. ___ Jolendo
 - b. ___ Jomisionari
 - c. ___ Jodongo/Jorit
 - d. ___ Chwo

- e. ___ Mon
- f. ___ Gik moko duto ma malo

3. Jotich ma osefwenyo kido mag ng'ato nenore ni konyo jokwath e timo tichgi mar jiwo kendo chiwo paro.
Adier ___ Miriambo ___

Sura mar 5

Jotich ma mon (Diakono)

“Nimar un duto kuomu ma ne obatiso e Kristo, userwako Kristo, onge Ja-Yahudi kata Ja-Grik, onge jatich kata ng'at ma thuolo, onge dichuo kata dhako, nikech un duto un achiel kuom Kristo Yesu”(Jo-Galatia 3:26-28). Nyasaye ok ng'ad bura. (Tich Joote 10:34) Gin duto gin jodolo ma biro tiyo ne Nyasaye. (Fweny 5:10)

Wach mar dho Grik mar diakonos en wach ma ok ochung' ne kido mar chuech, kata dichwo kata dhako. Wach mar dho Latin mar diakonos en japuonj, to wach mar dho Ingesa tiende en jatich. Diakonos kata weche mopogore opogore yudore nyadi 28 e Singruok Manyien, achiel kuom go nyiso Febe, jatich madhako (diákonon) kendo yudore nyadiriyo kaka diakon e Jofilipi 1:1, 1 Timotheo 3:8-13 kod Rumi 16:1.

“Koro un e ringre Kristo, kendo ng'ato ka ng'ato un fuoni mag ringre. Nyasaye oseketo e kanisa mokuongo joote, mar ariyo jonabi, mar adek jopuonj, bang'e hono, bang'e mich mag thieth, konyo, rito, kod dhok mopogore opogore.” (1 Kor 12:27-29)

Nyasaye kokalo kuom Paulo noketo kido mag kido mag tij jakwath. Ka oluwo kido kata nyalo mag chwogi, Paulo wuoyo kuom kido mag kido, nyalo mag jotich ma nenore ni konyo e tich maduong'ni mar jorit, jorit, jorit, jorit. Tije ma jokanyo mamoko mag ringruok timo gin mana kaka gik madongo, ma dwarore, ma dwarore kendo ma ok nyal geng' kata ka gitimo gi dichwo kata dhako.

Mon Mang'ere gi Nying'

E Singruok Manyien mon mang'eny ong'ere gi nyinggi ka weche ma oriwo kaka, duto, ng'ato ka ng'ato, ng'ato ka ng'ato, oriwo chwo kod mon. Ka ng'ato otimo nonro kuom tije mag diakonos mag Nyasaye, onego obed gi nyalo mar ng'eyo ka nitie tije moko ma mon ma Jokristo onego otim kata ma otamre timo.

“To ng'at moro miluongo ni Anania, kaachiel gi chiege Safira, ne ouso puoth moro, kendo ka chiege ong'eyo, noketo moko kuom mwandu ma ne oyudo ... kuom seche madirom adek, chiege ne odonjo, to ok ong'eyo gima ne otimore. Kendo nowacho ni, 'Ee, kuom pesa mang'eny ahinya.' To Petro nopenje ni, “Ere momiyo uyie mondo utem Roho mar Ruoth?” (Tich Joote 5:1-2; 7-9)

Paro: Safira kod Anania nowuondo Roho Maler, ma en richo ma ne gitimo gi gombo.

“To ne nitie japuonjre moro e Jopa miluongo ni Tabita, ma tiende en Dorkas, ma ne opong' gi tije mabeyo kod timbe mag hera.”(Tich Joote 9:36)

Wacho qwachi:Tabita, Dorkas, ne konyo jodhier kuom timo tije mabeyo kendo mag konyo joma ochando. Tich ma itimo e oko mar chokuok.

“Ne (Petro) odhi e ot mar Maria, min Johana ma nyinge machielo ne en Marko, kama ji mang'eny ne ochokore kendo ne gilamo.” (Tich Joote 12:12)

Wacho qwachi:Maria ne tiyo kod ode mondo jomaler obed kanyachiel. E wachni chokuokno ne en gi gombo mar lamo mondo Jokristo duto obed gi arita to moloyo ne Petro, nikech kinde matin mokalo, Herode nene ogoyo wi Jakobo.

“Kendo bang’ ka en (Lidia) osebatisi, nojiwowa kowacho ni ‘Ka useng’ado ni an ng’at ma oyie ne Ruoth, biro e otna kendo ubed.’ Kendo ne oloyowa.” (Tich Joote 16:15)

Wacho qwachi:Lidia notiyo kod mwandu mage mondo orit dwaro mag Paulo kod joma ne dhi kode.

“To moko kuomgi ne oyie kendo ne gijodore gi Paulo gi Sila, kaachiel gi Jo-Grik mang’eny ma ne lamo Nyasaye, kod mon moko matindo ma ne nigi huma.” ... “To Jo-Yahudigi (chwo kod mon) ne gin joma nigi huma molojo joma ne ni Tesalonika, ne girwako wachno gi gombo duto, ka ginono Ndiko pile ka pile mondo gine ka wehego gin adier. ... “To chwo moko ne oriwre kode kendo ne oyie, kuomgi ne nitie Dionisio ma ne en Ja-Areopago, kod dhako moro miluongo ni Damaris, kod jomoko ma ne ni kodgi.”(Tich Joote 17:4, 11-12, 34)

Wacho qwachi:Damaris ne oyie. Nyalo bedo ni ne en dhako ma ne ong’ere ahinya ma ja Athen nikech ne en e Areopago e kinde ma ne Paulo wuoyo.

“Bang’ mano, Paulo nowuok Atens, nodhi Korinto, kendo ne oyudo Ja-Yahudi miluongo ni Akwila, ma ne owuok e piny Ponto, ma ne owuok Italia machiegni gi chiege Priskila. ka ne en gi chuny mar chir, ne owuoyo kendo opuonjo weche ma ne ochung’ne Yesu e yo makare (kaka ondik e Singruok Machon), kata obedo ni nong’eyo mana batiso mar Johana Ne ochako wuoyo gi chir e od lamo, to ka Priskila kod Akwila ne owinje, ne gitere kendo ne gilerne yo mar Nyasaye e yo makare molojo.” (Tich Joote 18:1-2; 24-26)

Wacho qwachi:“Gi,” Akwila kod chiege Prisila, ne gipuonjo Apolo ok mana Akwila kende.

“Odiechieng’ maluwo, ne wawuok kendo wachopo Kaisaria, kendo ne wadonjo e ot mar Filipo jalendo, ma ne en achiel kuom jogo abiriyo, kendo ne wadak kode, kendo ne en gi nyithindo ang’wen ma nyiri ma ne pok okendo, ma ne giwuoyo kuom jonabi.”(Tich Joote 21:8-9)

Gima ne otimore: Nyithind Filipo ma nyiri ne otimo wach ma ne okor. Kuom 1 Jokorintho 14:21 wapuonjore ni weche ma ne okor gin mag joyie. Onge gima nyiso ni ne giwuoyo mana kuom mon kata mana ka ok gichokore.

“Anyisou nyaminwa Febe, ma en jatich e kanisa ma Kenkrea.” (Jo-Rumi 16:1)

Gima Owach: Muma moko loko diákonon kaka dikon. To ng'ato ka ng'ato, dichwo kata dhako, ei Kristo en jatich, diakono, e ringruok mar Kristo kaachiel gi jodolo mar tiyo ne Nyasaye. Biblia ok wuo kuom kit tij ma Phebe notimo. Gima wang’eyo kende en ni ne otiyo. Bende wang’eyo ni ne ok ochopo e dwaro makende mar tich mar jotich ma nigi chiegi ma oloki kaka jodikon e 1 Timoti 3:12.

“Mos Priskila kod Akwila, jotich wetena e Kristo Yesu, ma ne oketo ngimagi e arita nikech ngimana, ma ok an kende ema agoyo erokamano negi, to bende kanisa duto mag Jo-Yahudi goyo erokamano negi. jowetena kod jogo ma ne an-go e od ang’ech.”(Jo-Rumi 16:3-7)

Gima owacho: Ok wang’eyo ni Maria ne otimo tich mane. Kata kamano, wang’eyo ni ne ok en ng’at ma ng’iyo kaka ne otiyo matek.

“Kanise mag Asia oorou mos, Akwila kod Priska, kaachiel gi kanisa mantie e otgi, ooronu mos mapek e Ruoth.” (1 Jokorintho 16:19)

Gima ne owach: Ot mar Priskila gi Akwila ne oyaw ne Jokristo mondo ochokore.

“Akwayo Yuodia, kendo agoyo Sintike mondo oyie gi Ruoth, ee, akwayi bende, osiepna madier, kony mon gi ma osetiyo kanyakla koda e Injili kaachiel gi Klement.”(Jo-Filipi 4:2-3)

Gima ne owach: Nenore ni mon-go ne gin jo Filipi. Ne gikonyo Paulo e puonjo Injili. Ne gitimo gik mathoth molojo mana bedo kanyo mondo gigol gimoro amora ma ne nenore ni ok owinjore. Ne gipuonjo wach maber ka gitiyo matek kanyakla gi Paulo kod Klemen.

“Aparo yie mari ma adier, yie ma ne odak mokuongo kuom min-gi maduong’ Lois kod min-gi Yunike, kendo sani an gadier ni odak e in bende.” (2 Timothe 1:5)

Wacho qwachi:Ne gitero yiegi ne joodgi.

“Ne Filemon, jatich wetewa ma wahero, kod nyaminwa Afia, kod Arkipo, jalweny wetewa, kod kanisa ma ni e ot mari.” (Filimon 1-2)

Wacho qwachi:“Afia” ne en dhako ma Jakristo ma ne Paulo gi Filemon ong’eyo.

Mon kuom weche ma oting’o ji duto - Duto, Ng’ato ka ng’ato kod ng’ato ka ng’ato

“Omiyo jogo mane oyie wachne ne obatisi, kendo e odiechieng’no, ji madirom gana gi gana adek ne omedore.” (Tich Joote 2:41)

Wacho qwachi:“Joma ne orwako Wachne” gin chwo kod mon.

“Jopuonjre ne ong’ado e pache ni ng’ato ka ng’ato kaluwore gi nyalone, oor kony ne owete ma ne odak e piny Judea.”(Tich Joote 11:29)

Wacho qwachi:“Ng’ato ka ng’ato” oriwo mon, omiyo mon ne konyo e ng’ado bura.

“Eka ne oneno maber ne joote kod jodongo, kaachiel gi kanisa duto, mondo oyier chwo kuomgi kendo oorgi Antiokia kaachiel gi Paulo kod Barnaba.” (Tich Joote 15:22)

Wacho qwachi:“Kanisa duto” oriwo mon. Kuom mano, mon ne okawo okang’ mar yiero.

“Omiyo, bang’ ka oseorgi, ne gidhi piny Antiokia, kendo ka ne gichoko kanyakla kanyachiel, ne gimiyogi obokeno, kendo bang’ somo, ne gimor nikech jiwo ma ne ondikie.”(Tich Joote 15:30-31)

Wacho qwachi:“Kanyakla” ne oriwo mon ma ne winjo kendo mor.

“Eka omiyo jatend-jolwenjno chik ni mondo okete e od ang’ech, to mondo obed thuolo moro matin, kendo ni kik ng’ato ang’ata kuom osiepene ogeng’e mondo otimne dwaro mare.”(Tich Joote 24:23)

Wacho qwachi:“Osiepe” ne gin chwo kod mon ma ne konyo Paulo.

“Nitie masira kod chandruok ne ng’ato ka ng’ato ma timo gik maricho, Ja-Yahudi mokuongo kae to Ja-Grik, to duong’ kod luor kod kuwe ne ng’ato ka ng’ato ma timo gik mabeyo, Ja-Yahudi mokuongo kae to Ja-Grik, nikech Nyasaye ok ng’ad bura.”(Jo-Rumi 2:9-11)

Wacho qwachi:“Ng’ato ka ng’ato” ok keto pogruok moro amora e kind chwo kod mon ma timo gik mabeyo kata ma okbeyo.

“Nimar kuom Kristo Yesu un duto un nyithind Nyasaye, kuom yie. Nimar un duto kuomu ma ne obatiso e Kristo, userwako Kristo. Onge Ja-Yahudi kata Ja-Grik, onge jatich kata ng’at ma thuolo, onge dichuo kata dhako, nikech un duto un achiel kuom Kristo Yesu.”(Jo-Galatia 3:26-29)

Wacho qwachi:Wuoyi ne nigi ratiro e chik mar yudo mwandu mag wuon mare. To “Kaka thothwu” ma ne obatisi ne oriwo mon. Bang’e mon ma ni e Kristo ne oyudo ratiro mar yudo pok Paulo bang’e wacho ni jogo ma ni e Kristo gin achiel. Onge ng’ato e Kristo ma en Jakristo mar rang’iny mar ariyo nikech ji duto gin jotich kod jodolo ma biro tiyo ne Nyasaye. (1 Petro 2:16 kod Fweny 1:6)

“Nyako ma ni Babilon, ma oyier bende, ooronu mos.” (1 Petro 5:13)

Wacho qwachi:“En” nyalo bedo dhako ma Jakristo kata chokruok mar Jokristo – ok ang’eyo.

“An jaduong’, andiko ne dhako moyier kod nyithinde, ma ahero ahinya, kendo ok an kende, to bende ji duto ma ong’eyo adier.” (2 Johana 1:1)

Wacho qwachi: “Nyako moyier” nyalo bedo dhako ma Jakristo kata chokruok mar Jokristo – ok ang’eyo.

Nying’ duto, ng’ato ka ng’ato kod ng’ato ka ng’ato oriwo mon. Kuom mano, Mon onego okaw okang’ mondo Ringruok mar Kristo otim tich kaka ringruok ma oriwre ka ok kamano to achiel kuom ringruok okawe kaka drag e wi ringruok kata tho.

Tich kod paro mag mon

“Omiyo, kata ka in .(dichuo kata dhako) chamo kata madho, kata gimoro amora ma itimo, tim duto mondo imi Nyasaye duong’. Okidwar ng’ado bura ne Jo-Yahudi kata Jo-Grik kata kanisa mar Nyasaye, mana kaka atemo moro ji duto e gik moko duto ma atimo, to ok adwar ber mara, to ber mar ji mang’eny mondo giyud warruok. Bed jogo ma luwo kaka an bende atimo kaka Kristo. Koro agoyonu erokamano nikech iparo e gik moko duto kendo iluwo weche machon kaka ne amiyu. To adwaro ni ung’e ni wi ng’ato ka ng’ato en Kristo; kendo wich mar dhako en chwo, to wich mar Kristo en Nyasaye. Ng’ato ang’ata ma lamo kata ma lando wachno ka oumo wiye, miyo wiye (Kristo) luor. To dhako moro amora ma lamo kata ma lando wachno (kata ok otamre) ma ok oumo wiye, miyo wiye luor; nikech en gima achiel kendo mana kaka ka ng’ato ogolo ng’ute. Nikech kadhako ok *oumobende mondo ogol wich: to ka en gima kelo wich kuot ne dhako mondo ogol wich kata ogol wich, mondo oumo wiye.*”(1 Jokorintho 10:31-11:6)

Wacho qwachi:

- kinde duto manyo ber mar ng’at machielo – 10:24
- gimoro amora ma utimo, umi Nyasaye duong’ – 10:31
- chwo kod mon, kik utim wichku luor – 11:4.
- ok onego okaw Jakristo ma nigi chandruok mar pesa kaka ng’at ma piny – 11:21
- ok onego okaw mich mari mar roho kaka gima duong’ moloyo – 12:
- hera en gima duong’ie moloyo – ochung’ nyaka chieng’. - 12:31-13:13
- jiwo, miyo ng’ato luor, miyo ng’ato luor kendo ahinya jogo .
bedo gi ting’ mar rito ngimani maber, kik ibed gi paro ma ok kare – 14.

Wacho qwachi: “Kik ubed gi mirima ne Jo-Yahudi kata Jo-Grik” nyiso ni kik ubed gik ma miyo owadwa kata nyaminwa ma Jakristo weyo yie kuom weyo timbegi kod timbegi.

Wacho qwachi: “Kido mar oganda” owuok e wach mar dho Grik ma tiende en gima duong’ e puonjno. (Mar Thayer)

Koment: “Goyo wach” kowuok e wach mar dho Grik profeeteuoo ma tiende en lero gik ma biro timore e kinde mabiro ma tudore gi pinyruodh Nyasaye kata lando, lando, gima nyalo ng’ere mana kuom fwenyruok mar Nyasaye. (Mar Thayer)

Wacho qwachi: “Ng’ato ka Ng’ato” owuok e wach mar dho Grik andrós ma tiende en dichuo kata dichuo kaluwore gi jogo ma giwuoyogo.

Gima owach: “Dhako moro amora” owuok e wach mar dho Grik ma iluongo ni gunaikós ma tiende en dhako kata chiege.

Wacho qwachi: “Ong’ado kata ogolo yier” - Mon ma ne ogolo yier ne nyiso kum mar tim mahundu, kata terruok. (Adam Klarke)

Gima Owach: Paulo paro ne Jo-Korinto ni luor kod miyo ng’ato luor en gima duong’ ahinya ma nyalo bedo ni en gima duong’ moloyo tim mar lamo kata sama watimo wach maler. Tim ma ne itimo e kindeno ne en ni chwo ne golo gik ma ne oumo wigi e nyim jatendgi kendo ni mon ok onego onen e wang’ ji ka ok oumo wigi. Omiyo, be ng’ado wich ne en tim mar tim makare kata ne en tim mar miyo ng’ato luor kendo miyo ng’ato luor? Dichuo ne nyalo ketho kend gi chiege nikech ne ok omiye luor ma kamano, ma ok oumo wiye. Chik ma Paulo ogolo nenore ni en ketho luor mar Nyasaye kuom ng’at ma ok golo gik ma oumo wiye kendo kuom dhako ma ketho luor kuom ng’at ma nigi ting’ mar rito ngimane

maber (dichuo, wuon kata owadgi maduong') kuom ok oumo wiye gi lewni. Giduto giketho kit oganda kod timbe mag miyo ji luor e alworagi, kata ratiro ma chik ogolo nyalo nyiso ni oyie gi timbe mag jo-Yahudi. Mano ok ogeng' kata chwo kata mon mondo kik olam kata otim wach ma ne okor. To thuolo kod thuolo ma ng'ato nigo e Kristo ok onego okel kata okel ng'ato mondo kik omi jomoko luor.

"Chieko onego obed gi ranyisi mar teko (teko) e wiye, nikech malaike. Kata kamano, e Ruoth, dhako ok ochung' kar dichuo kata dichuo kuom dhako, nikech kaka dhako ne ochwe gi dichuo, e kaka dichuo sani onyuol gi dhako. Kendo gik moko duto wuok kuom Nyasaye. ok oumo? Bende piny owuon ok puonju ni ka ng'ato rwako yier mabor, en wich kuot ne en, to ka dhako nigi yier mabor, en duong' mare? (1 Jokorintho 11:10-16)

Wacho qwachi: Tim ma dhako ma ok miyo chwore, ma en wiye, luor ok owinjore.

Wacho qwachi: E kinde ma ne pok Kristo obiro kod bang'e, ka piny Rumi ne locho e piny, thoth mon ne okawe ni gin e bwo loch kata teko mar chwo. Kuom mon ma nigi chwo, lewni ma ne oumo yiergi, 1) ne nyiso ni en e keny, 2) ni ne owinjore gi chwore kaka wich, 3) ne nyiso ni en ng'at ma nigi ritruok kendo maler kendo 4) ne orite kuom gik ma chwo ne dwaro ni otimne. Mond ma ne onge gi ng'utgi ne okawe kaka joma ng'anjo kendo kinde mang'eny ne gin mon ma ng'anjo ma nigi yier ma ng'ato ng'ado matin, ma ng'ado wich kata ma ng'ado wigi. Timbe mag kit oganda moro ok ng'ad bura kaka chik e kit oganda mamoko. E kindegi e kuonde moko e piny; ranyisi, India, mon rwako ranyisi mag chal mar kendgi. Bang' ka keny mar Jo-Hindu oserumo, chiege ok onego owe lwete ma onge gimoro. Nyaka kinde duto orwak bang'e mondo onyis ni osekendore.

Wacho qwachi: Oboke (palla e dho Grik) ne en ranyisi mar dhako ma okendo, kendo e kitgi ne en ranyisi mar teko ma dichuo nigo.

Wacho qwachi: Joma ni e Kristo 'ma ok ochung' kar' nyiso ni ok gin joma nigi nengo ma malo kata ma piny to gin joma nigi nengo maromre gi Nyasaye kendo ma dwarore e pinyruodhe. Bedo maromre e Kristo ok loko chik mar Nyasaye ni dichuo nigi ting' mar rito anyuola kendo ni dhako kuom chuech ne en jakonyne kendo osiepne, to ok jatichne. Tich moro amora ma otimo ma dhi ataro gi puonj mag Kristo kod joote kata ma dhi ataro gi timbe mag alwora ma miyo oganda neno ni timne ok owinjore, omiyo chwore luor kendo ok oketh tich mar Kristo e nyim.

Wacho qwachi: Tije ma pile ka pile nyaka nyis luor kod nyadhi ma kelo winjuok e kindgi duto kata bed ni e ot, e alwora, e kar tich, e sirkal kata e kanisa kata ka gichokore kata ok gichokore. Ng'ato ka ng'ato e Kristo, dichuo kata dhako, nigi rang'iny maromre mar roho e nyim Nyasaye.

"To ang'o, owete, ka uchokore kanyachiel, ng'ato ka ng'ato nigi wende, 1 puonj, fwenyuok, dhok mopogore opogore, 2 kata loko tiend wachno. jiwu ji). Ka ng'ato (dichuo kata dhako) wuoyo e dhok mopogore opogore, mondo obed mana ariyo kata adek, kendo ng'ato ka ng'ato obed gi ng'ato ka ng'ato (e rang'iny), kendo mondo ng'ato (dichuo kata dhako) olos tiend wachno. To ka onge ng'at ma nyalo loko tiend wach, mondo ng'ato ka ng'ato kuomgi (dichuo kata dhako) obed ma oling' e kanisa (ng'at ma ochokore mar Kristo) kendo owuo gi en owuon (ok en ng'at ma ng'ato ng'iyo gi ng'ato) kendo gi Nyasaye. We jonabi ariyo kata adek (ma ok ochung'ne kido mar chuech) owuo, kendo we jomoko (ok ochung'ne kit dhako kata chwo) opim 3 gima owachi. Ka fwenyuok moro otim ne ng'at machielo ma obet kanyo, ng'at mokwongo mondo oling'. Nikech un duto unyalo lando wach achiel achiel, mondo ji duto opuonjre kendo ji duto ojiw, kendo roho mag jonabi ni e bwo jonabi. Nikech Nyasaye ok en Nyasaye mar ng'anjo, to en Nyasaye mar kuwe. Mana kaka e kanisa duto (kanyakla kata chokruoge) mag jomaler, mon (mon, chiegi – KJV, NKJV, YLT) onego oling' e kanisa (ekkleesiais – chokruoge). Nikech ok oyienegi wuoyo, 4 to nyaka gibed gi bwok, kaka Chik bende wacho ni. Ka nitie gimoro ma gidwaro ng'eyo, wegi gipenj chwogi (ándras - ng'ato ang'ata ma dichwo, ng'at ma dichwo) e ot. Nikech en gima kelo wich kuot ne dhako wuoyo e kanisa." (1 Jokorintho 14:26-36)

Wacho qwachi: Jokristo ma ne ni Korinto ne ochokore kanyachiel kaka Ringruok mar Kristo kama ne giwero, gipuonjo (didacheén), 5 gichiwo fwenyuok kendo giwuoyo e dhok mamoko kokalo kuom jogo ma ne loko dhok. Gima ne omiyo gichokore kanyachiel ne en mondo gijiw Jokristo mondo odong' jo adier kendo otim tije mabeyo. Joma ne wuoyo, chwo kata mon, ma ne ok nyal winjore nikech ne onge ng'at ma loko weche, ne onego oling'. Chaos kod ng'anjo ma ne kelo

nikech ji duto lamo, wuoyo kata wer e kinde achiel ne dhi miyo jolendo paro ni “isewuok e paro” kendo ne dhi geng’o winjo wach Nyasaye. Ka ng’ato oyie mondo ji duto owuo kata ower e yo moluwore, ka ng’ato ka ng’ato luwo nyawadgi, mano nyiso luor ne Nyasaye kod dhano wetene.

Koment: “Jonabi ariyo kata adek wuoyo” – jaote en ng’at ma dichuo kata ma dhako ma Nyasaye wuoyo kokalo kuome. (Owuok e buk mar dho Grik ma Thayer ondik)

Koment: Ka pod en e wi wach mar rito ler, Paulo chiwo mon ma Jo-Korinto chik ni mondo oling’ kendo kik giket wach mar chwogi (idíous – ng’ato owuon) to girit kendo gipenje ka uchopo ot. Chike ma Paulo ne chiwo ne ok bi tiyo kuom mon ma Jokristo ma chwogi ne gin jo-Yahudi, ma ne osetho kata ma ne oweyogi. Gima duong’ en miyo chwogi ma ne puonjo luor kendo miyo jomoko luor – chwo, mon kata jolendo. Omiyo, nyalo bedo ni “chik” nyiso chike kata timbe mag sinagog.

Wacho qwachi: Ka ochokore kanyachiel Jokristo duto onego otim gik moko e yo mowinjore ka gimiyo jomoko luor, ok gin duto ma wuoyo e kinde achiel ma kelo ng’anjo kod ng’anjo. Mond ok onego openj kata ng’ado bura kuom weche ma ng’at ma nigi ting’ mar rito ngimagi maber wacho, bed ni en chwogi, wuon-gi kata owadgi kata nyiso tim ma ok miyo luor ahinya ne ng’at moro amora.

“Omiyo, kaka jogo ma Nyasaye oyier, maler kendo ma ohero, chuny ma nigi ng’uono, ng’uono, mwolo, mwolo, kod horuok, ... We wach Kristo obed e chunyi gi mwandu mang’eny, ka upuonjore kendo upuonjore gi rieko duto, ka uwer zaburi kod wende mag pak kod wende mag roho ne Nyasaye, ka un.”(Jo-Kolosai 3:12, 16)

Gima Owach: “Joma oyier” oriwo mon kod chwo. Giduto gin mar puonjo kendo jiwo e rieko, ng’eyo. Chikno ok oling’ kuom ka be onego otim kamaano e ot kata e chokruok. Ndiko wacho ni puonj kod rieko itimo e wer e chuny ne Nyasaye. To puonjo kendo jiwo jowetegi dwaro ni ng’ato owuo kuom chunye kata obedo ni en wach ma ondik kata ma owach.

¹Zaburi Matek1568; Diksonari mar Vine - ma ne onyiso ahinya ni “goyo kata ng’ado gi lwedo (e wi ng’injo mag thum)”; bang’e, “wer maler, ma iwero ka iluwo thum, zaburi.

²dhok, en fuoni mar ringruok, fuoni mag weche: Marko 7:33,35. 2. dhok; tiende ni, dhok ma oganda moro tiyogo mopogore gi dhok ma pinje mamoko tiyogo (Leksikon mar Thayer); ma en, “Jo-Krete kod Jo-Arab, wawinjo ka giwuoyo e dhok magwa kuom tije mag Nyasaye ma kelo mijing’o” (2:11).

³1252 – Leksikon mar dho Grik mar Thayer - timo pogruok, ng’ado bura, ng’ado pogruok.

⁴2980 - Lekson mar dho Grik mar Thayer - tiyo kod weche mondo ogol paro mar ng’ato kendo ogol paro ma ng’ato nigo;

⁵1321, - 83 ma tudore gi puonj mag Yesu, Roho Maler kata Joote, 5 ne Jo-Farisai, 1 ng’ato ka ng’ato ne Johana Jabatiso, mon [1 Timothe 2], Jezebel kod Balaam³ mamoko. 1320, yudore nyadi 59 – 46 kaka japuonj e Injili, dichiel kaka laktar e Luka, dichiel kaka japuonj e barupe mag Jakobo kendo dichiel kaka japuonj e Jakobo.

Paro mag Joma Matin:

Ndiko mag Albert Barnes

“Ne ok onego gipuonj ji, kendo ne ok onego giket dhok ne joma ne wuoyo’ Rosenmuller.

Koment: Ne giluwu yo mar puonjo ma didaktik mar puonjo / lendo.

Paro mar Adam Klark

“Ne nitie ‘chik mar Jo-Yahudi (ng’i ane wach ma wacho ni “kaka chik bende wacho ni”); mon ne ok oyienegi puonjo e chokruoge, kata kata penjo penjo. Jo-Rabi ne puonjo ni ‘dhako ok onego ong’e gimoro mak mana tiyo kod distaff mare (gimo ma itiyogo e loso lewni).’ Kendo weche ma Rabi Eliezer nowacho, kaka ne ondik, sula mar 9, sula 204, gin weche ma owinjore gi ng’ado bura kendo ma ng’ato nyalo ng’ado burago gin magi: ‘We weche mag chik owang’, kar ketogi e lwet mon.’”

Roy C Deaver

“Chokruok ma ne ni e 1 Jokorintho 14:26-40 ne en gi gombo mar tiyo kod kendo yudo ber mag mich mag roho. Jonabi ne tiyo kod michgi mar lendo. ‘Mond jonabi ne opuonjgi ni ‘oling’ e kanisa.’ Ne ok oyienegi wuoyo [ketho ling’ margi]. Ka ne gidwaro ng’eyo gimoro (e wi wach ma ne biro kokalo kuom dichuo/jaote) ne ok onego girit kendo gipenj chwogi e ot mondo s KuomKedo ne YieOktoba/1995, sula mar 10. 2; 106-109, Penjo kod Dwoko.

Ng'atno N. Wuoth

“Ng’ano ma mon ma ne dwarore ni oling’ e ndiko ma ne ipuonjore (1 Jo-Korinto 14:34, 35)? Ne gin mon mag jonabi ma ne wawuoyo kuomgi e paragraf mokalo (weche ma ne owacho e wi ndiko mokalo). okang’ mowinjore mar keto penjono, tiende ni, nyaka ne ginyalo penjo chwogi e ot. Owuok e buk mar Kedo mar Yie, Oktoba /1995, s. 10; 13-15, 13-15.

Jomoko

“E piny e kinde motelo mag Pinyruoth (Rumi) ne ok oyienegi kata mondo ogol paro, to e chakruok mar Pinyruoth, chwo mang’eny ne dwaro kendo kata luwo rieko ma mon-gi chiwo. Ne en gimaber timo kamano, tekni riekono ne omiye e ot. Teko weyo gi joma nigi teko moloyo.

Penjo

1. Febe ne en jatich, ma en jatich.
Adier ___ Miriambo ___
2. Kaluwore gi 1 Jo-Korinto 14, Jokristo chokore kanyachiel gi gino mar .
 - a. ___ Timo lamo mar lamo
 - b. ___ Jiwo kendo jiwo jowetewa

Sura mar 6

Jotich (e weche duto)

Jopuonj

“Nikech kata obedo ni e kindeni .(dichuo kata dhako) owinjore obed jopuonj, dwarore ni ng’ato opuonji kendo chike madongo mag wach Nyasaye. Idwaro chak, to ok chiemo motegno, nikech ng’ato ang’ata ma dak gi chak ok ong’eyo wach makare, nikech en nyathi. To chiemo motegno en mar jomadongo, joma nigi tekogi mar ng’eyo ma osepuonjore kuom timo gik moko kinde ka kinde mondo gipog gima ber kod marach.” (Jo-Hibrania 5:12-14)

Gima ji mang’eny ong’eyo e Singruok Manyien duto en lando Injili ne jogo ma oselal. Jolendo mag higni mag 100 mokwongo ne timo tich mar puonjo wach maber ne joma noselal kaluwore gi Tich Joote 8:4. Jokristo, chwo kod mon, ma ne okethore kowuok e Yerusalem, ne lendo Wach kamoro amora ma ne gidhie.

Jogo (jogo ma owuoyo kuomgi e ndiko mar 4) ne odhi nyime kendo ne giritowa e Troas, to ne wawuok Filipi bang’ ndalo mag Mkate ma Onge Yien, kendo bang’ ndalo abich ne wachopo irgi Troas, kendo ne wabedo kuno kuom ndalo abiriyo. E odiechieng’ mokwongo mar juma, ka ne wachokore kanyachiel mondo watur mkate, Paulo nowuoyo kodgi, ka en gi gombo mar wuok odiechieng’ maluwo, kendo nomedo wuoyo nyaka saa auchiel otieno. (Tich Joote 20:5-8)

Wacho qwachi:Wach mar dho Grik ma dialegomai ma iloko ni “ne owuoyo” (iloko marach kaka ne olando e KJV) tiende en, wuoyo, wuoyo, ng’ado bura kata wuoyo. Omiyo, Paulo ne ok olando lendo mar “pulpit” to ne owuoyo kuom gik ma Nyasaye nomiyo kuom lendo mare mar Kristo.

E kindegi jolendo nyiso mokuongo puonjgi kuom weche moko mag Muma ma giyiero ne joma ni e Kristo maonge thuolo moro amora mar penjo kata wuoyo kuomgi. Kata kamano, jolendo moko puonjo ji achiel kachiel kowuok e Muma kuom keto parogi e ndiko ma gipuonjore. Onge kama owachie mar lendo Injili (Kristo kod tho mare, liel mare kod chier mare) kendo ne jogo ma osebedo e Kristo, jogo ma osewar.

Nyasaye geno Jokristo ma ni e pinyruodhe mondo opuonj kendo oland wach maber mondo kik ng’ato otho kendo duto odong’ jo adier kaka misango mangima. Tich mar ringruok mangima mar Kristo, chwo kod mon en:

- (a) dhi e piny duto kendo lendo Injili (Marko 16:15).
- (b) timo maber ne ji duto, ahinya ne joyie (Gal. 6:9-10).
- (c) jiwo, gero, jokanyo mag ringruok (1 Jokorintho 14).
- (d) wuoyo e kindgi e zaburi kod wende mag lamo (Jo-Efeso 5:19).
- (e) chiwo ringreu ne Nyasaye kaka misango mangima (Jo-Rumi 12:1).

Yo maber moloyo mar lendo en kuom ng'ato ka ng'ato. Ne dhi bedo mayot ka loko ji ne timore kowuok kuom lando weche mathoth, ma en yo ma itiyogo mar kelo ng'eyo kendo miyo ji yo mar yudo weche mathoth.

Kapo ni injili ibiro land e piny mangima, to nyaka kanyakla mag Jokristo oket geno mang'eny e tij lendo ka ok ing'iyoy nying' mar dho Ingesa ma tudruok gi tijno; eg, japuonj, japuonj, jomisonari, jalendo, jalendo, jatich, japuonj, jaduong', jarit kata japuonjre - to tiyo kod nyinge mag Muma biro geng'o ng'anjo.

Ang'o ma onego opuonjgi?

- Injili - Marko 15:16
- Teko mar Nyasaye ma kelo warruok – Jo-Rumi 1:16
- Tho, liel, chier kod dhi e polo mar Kristo
- Wach - Tich Joote 13:1-5.
- Chik mag Joote – Tich Joote
- Gik moko duto ma ne aketo – Mat 28:19

Ng'ano ma onego opuonj?

- Jolendo mag Injili – 2 Timoti 4:5.
- Jopuonjre – Marko 15:16
- Jokristo ma ne okethore e pinje mamoko – Tich Joote 8:4.

Ere kaka puonjno onego otimre?

- Onge yo moro amora ma onego oket oko, kendo onge yo moro amora ma dwarore.

En ng'a ma wach Nyasaye onego opuonje?

- Gik moko duto ma nochue - Marko 15:16

En karang'o ma jotichne onego opuonj?

- Nyisgi kaka thuolo bedoe.

Joma ni e Kristo gin kanye mondo oter Injili?

- Kamoro amora ma ne gidhie. Tich Joote 8:4.
- Kama ng'ato nigi gombo kendo e kinde mane. Tich Joote 13:7 .
- Ka gichokore kanyachiel. Tich Joote 20:7.
- E pinje mamoko- Tich Joote 13:2-3.
- Piny duto — Marko 16:15

“E kanisa ma ne ni Antiokia ne nitie jonabi kod jopuonj (e dho Grik didaskaloi): Barnaba, Simeon ma iluongo ni Niger, Lukio ma ja Kurene, Manaen (ma ne odongo gi Herode ruoth) kod Saulo. ne oluongo.” (Tich Joote 13:1-2).

“To ka iluongori ni Ja-Yahudi, kendo igeno Chik, kendo ibedo gi nyadhi kuom Nyasaye, 18 kendo ing'eyo dwaro mare, kendo iparo gima ber moloyo, nikech ipuonjori gi chik, 19 kendo ka in gadier ni in iwuon in japuonj ne jomuofu, ler ne joma ni e mudho, 20 japuonj ne joma muofu, kendo japuonj ne nyithindo ma muofu, ng'eyo kod adier— 21 to in ma ipuonjo jomoko, bende ok ipuonjri in iwuon?”(Jo-Rumi 2:17-22)

Gima owach: “Japuonj” owuok e wach mar dho Grik paideuteén ma tiende en ng'at ma puonjo ng'at machielo.

Paro: “Japuonj” owuok e wach mar dho Grik ma tiende en ng'at ma puonjo .

“Owetena, ok onego ji mang'eny kuomu opar ni gin jopuonj, nikech ung'eyo ni wan jopuonj ibiro ng'adnwa bura matek moloyo.”(Yakobo 3:1-2)

“To bende ne nitie jonabi ma miriambo e kind oganda, mana kaka jopuonj ma miriambo biro bedo e kindwu, gibiro kelo weche ma ok adier ma kethore e yo ma ok ong’ere, kendo gibiro kwedo kata Ruoth Maduong’ mane onyiewogi, kendo gikelo ketho mapiyo kuomgi giwewi.(pleonexia mar dho Grik) jopuonjgi biro tiyo marach gi weche ma giloso.” (2 Petro 2:1-3)

Gima owach: “Japuonj ma miriambo” owuok e dho Grik ma tiende en miriambo kendo ma tiende en japuonj kata japuonj.

Wacho qwachi: Kinde mang’eny, wuoro nyiso gombo ma ok pong’o mar yudo pesa mang’eny, to bende onyalo oriwo gombo mokalo kiewo mar bedo gi teko kata bedo gi huma.

“Kendo e kanisa, Nyasaye oseyiero joote mokuongo, jonabi mar ariyo, jopuonj mar adek, bang’e jotim hono, bende joma nigi mich mag thieth, joma nyalo konyo jomoko, joma nigi mich mag tiyo ne ji, kod joma wuoyo e dhok mopogore opogore. Bende joote duto gin jopuonj? wuoyo e dhok mamoko?(1 Jokorintho 12:28-30)

“Ng’atno, Kristo Yesu, mane omiye ngimane kaka warruok mar dhano duto — mano ne omiye e kindene mowinjore. Kendo nikech gino, ne oketa kaka jalendo kendo jaote — awacho adier, ok awuondo — kendo japuonj mar yie mar adier ne Jo-Yahudi.”(1 Timothe 2:5-7)

“To sani osefwenyore kokalo kuom fwenyore mar Jawar marwa, Kristo Yesu, ma osekethe tho kendo osekelo ngima kod ngima ma ok tho e ler kokalo kuom Injili. ng’eyo ni en gi nyalo mar rito gik ma aseketo e lwete kuom odiechieng’no.” (2 Timothe 1:10-12)

Gima Owach: “Jalendo,” kata “lendo” oa kuom wach mar dho Grik ma keerux.

“Kendo jatich mar Ruoth ok onego obed gi lweny, to nyaka obed ng’at ma jaber ne ji duto, ma nyalo puonjo, ma ok onego obed gi mirima. Jogo ma kwede nyaka opuonjgi gi ng’uono, ka gigeno ni Nyasaye biro miyogi loko chunygi mondo ging’e adier, kendo ni gibiro bedo gi paro kendo giwuok e obadho mar jachien ma omakogi mondo gitim dwaro mare.”(2 Timotheo 2:24-26)

Jokristo onego odonjre e puonjo e yo moro, Jo-Hibrania 5:11. Achiel kuom gik ma dwarore kuom jokwath, jorit kata jorit, ma wuok e wach mar dho Grik ma iluongo ni episkopeés en bedo gi rieko e tudruok, mondo gibed gi nyalo mar jiwo kendo kwedo jogo ma Nyasaye oketo mondo oritgi. Jorit ma ng’ado tichgi mar puonjo ne ng’at ma nigi tich ma chudo ok nenre ni en paro ma yudore e Muma. Kaluwore gi Jo-Efeso 4:12 , jokwath onego “oik jomaler mondo gitim tij lendo (diakonia), mondo giger ringruok mar Kristo.”

Ranyisi mag gik moko ma jotich moko timo

Omiyo, Jakristo ka Jakristo en jatich ma timo tich ma dwarore mondo ringruok mar Kristo obed gi teko. Omiyo, ndiko maluwo gi chiwo ranyisi moko matindo mag gik ma ne gitimo.

“Omiyo, we jo Israel duto ong’e adier ni Nyasaye osemye obed Ruoth kendo Kristo, Yesu ma ne ugoyo e musalaba.”³⁷ To ka ne giwinjo wachno, ne giwang’o chunygi, kendo ne gipenjo Petro kod joote mamoko niya, “Owete, wabiro timo ang’o?”³⁸ To Petro nowachonegi ni, “Lok chunyu kendo ng’ato ka ng’ato kuomu obatise e nying Yesu Kristo mondo owene richou, kendo ubiro yudo mich mar Roho Maler. ³⁹ Nikech singruokno en mar un, kod nyithindu, kod jogo duto mabor, ng’ato ka ng’ato ma Ruoth Nyasaye marwa oluongo mondo obi ire.” ⁴⁰ To ne omiyogi neno ne ji gi weche mang’eny mamoko, kendo nodhi nyime gi jiwogi kowacho ni, “Resruok kuom anyuola marachni.” ⁴¹ Omiyo jogo ma ne oyie wachne ne obatise, kendo e odiechieng’no, ji madirom gana gi gana adek ne omedore. Oganda ma Joyie. ⁴² Ne giketo pachgi kuom puonj mag joote kendo ne gibedo kanyakla, ne gipogo mkate kod lamo. ⁴³ To luoro ne oumo ji duto, kendo gik mathoth ma kelo mijing’o kod ranyisi ne timore kokalo kuom joote. ⁴⁴ To jogo duto ma ne oyie ne ni kanyachiel kendo ne gin gi gik moko duto kanyachiel.” (Tich Joote 2:36-45)

“E odiechieng’no, masira maduong’ ne ochakore ne kanisa ma ne ni Yerusalem, kendo ji duto ne okethore e pinje mag Judea kod Samaria, mak mana joote. 2 Joma ne luwo Nyasaye noyiko Stefano, kendo ne giywak ahinya kuome. ne giwuotho ka gilando wach Nyasaye.”(Tich Joote 8:1-5)

“To jogo ma ne okethore nikech kum ma ne otimnegi kuom Stefano, ne gidhi nyaka Fonisia, Saipros, kod Antiokia, ka gilando wachno ne Jo-Yahudi kende. kendo ji mang’eny ne oyie kendo ne olokore ir Ruoth.” (Tich Joote 11:19-21)

“E ndalogo, jonabi moko nowuok Yerusalem nyaka Antiokia, 28 to achiel kuomgi miluongo ni Agabu, nochung’ motelo, kendo nonyisogi kuom Roho ni kech maduong’ ne dhi bedo e piny duto (mae ne otimore e ndalo Klaudio). omiyo, nooro ne jodongo kokalo kuom lwet Barnaba kod Saulo.”(Tich Joote 11:27-30)

“E odiechieng’ Sabato, ne wadhi oko mar rangach mar taon, nyaka e aora, kama ne wageno yudoe kar lamo, ne wabedo piny kendo ne wachako wuoyo gi mon ma ne ochokore kuno. Ka ne en kaachiel gi jo ot mare ne obatiso, ne owachona ni, ‘Ka uneno ni an ng’at ma oyie kuom Ruoth, biro ubed e ot mara.’ Kendo ne omiyo wabedo gi yie.”(Tich Joote 12:12-13)

“E (Herode) ne omako Petro bende. Mano ne otimore e ndalo mag MKate maongee Yien. 4 Ka ne omake, nokete e jela, kendo omiye jolweny ang’wen mondo orite, nikech ne ogombo ni bang’ nyasi mar Kapo, obiro tero oko e nyim oganda. (Petro) nodhi e ot mar Maria, min Johana ma ne iluongo ni Marko, kama ji mang’eny ne ochokore kendo ne gilamo.” (Tich Joote 12:3-6 ... 13-15)

“Ne odhi gi Sopater wuod Piro ma wuok Berea, Aristarko kod Sekundo ma wuok Tesalonika, Gayo ma wuok Derebe, Timoti bende, kod Tikiko kod Trofimo ma wuok e piny Asia. bang’ ndalo abich, ne wadhi kanyakla gi jomamoko e Troas, kendo ne wabedo kuno kuom ndalo abiriyo, 7 e odiechieng’ mokwongo mar juma, ne wachokore kanyachiel mondo watur mkate, kendo nikech ne odwaro wuok odiechieng’ maluwo, ne wadhi nyime wuoyo nyaka saa auchiel otieno.” (Tich Joote 20:4-8)

“Bang’ dweche adek, ne wadhi e meli ma ne odak e chulano e kinde chwiri, meli mar Aleksandria, ma ne nigi nyiseche ariyo kaka tipo. Ne wadhi Sirakusa, ne wabedo kuno kuom ndalo adek. Owetewa kendo ne iluongowa mondo wabed kodgi kuom ndalo abiriyo. Omiyo, owete ma ne ni kuno, ka ne giwinjo wachwa, ne gibiro nyaka e Forum mar Apio kod Od Jodak Adek mondo giromo kodgi, kendo ne giyudo chir.”(Tich Joote 28:11-16)

Chik ne Jokristo duto

Petro nomiyo Jokristo duto siem niya, "Ne nitie bende jonabi ma miriambo e kind oganda, mana kaka jopuonj ma miriambo biro bedo e kindwu. Gibiro kelo weche ma ok kare ma ketho e yo ma ok ong’ere kata ka gikwedo Ruoth Maduong’ ma ne onyiewogi - kendo gikelo ketho mapiyo kuomgi giwegi. pesa, teko, loch kata huma) jopuonjgi biro tiyo marach gi weche ma giloso.” (2 Petro 2:1-3)

Wacho qwachi: Ogeng’o puonj mar miriambo inyalo yudi kuom ng’eyo kendo winjo maber puonj mag Kristo kod joote. Gimachielo ma nyalo bedo ni puonj mar miriambo nyalo wuok kuom jalendo ma paro mare owuon kod puonj mare ok ong’ere kuom bedo ni ok onyisre chuth kapok okawo tich, (ng’at ma okawo tich) – ng’at ma nigi lewni mag rombe - ne 2 Timoteo 4:3-5.

Roho Maler kokalo kuom jaote Johana e Fweny 2 kod 3 nonyiso Jokristo ma ne ni e kanisa auchiel mag piny Asia mondo olok chunyi (lok yoregi) kaka ne gisepodho kata ne gipodho mos e Kristo.

Penjo

1. Ang’o ma onego obed jopuonj?
 - a. ___ Chwo
 - b. ___ Mon
 - c. ___ Gin ariyo – Jokristo duto

2. Ang'o ma tich mar jalendo mar migao mar Singruok Manyien?
 - a. ___ Keto lendo ne Jokristo ma oyiero ka kanisa ochokore kanyachiel .
 - b. ___ Lim jokanyo ahinya mon ma chi liel kod nyithindo ma onge jonyuol
 - c. ___ Lando Injili
 - d. ___ Twak
 - e. ___ Ok owach kata ranyisi moro amora

3. Petro nomiyo ji wach mar jopuonj ma miriambo .
 - a. ___ E oko mar ringruok mar Kristo
 - b. ___ E kind kata e kind jogo ma ni e ringruok mar Kristo .

4. Ang'o ma Paulo notimo ka nodok Troas .
 - a. ___ Lando lendo
 - b. ___ Tim mbaka

5. Ang'o ma jotich ma ok onego otim lweny?
 - a. ___ Jolendo
 - b. ___ Jodongo
 - c. ___ Mon
 - d. ___ Chwo
 - e. ___ Gik moko duto ma malo